

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**LEGVM PON||TIFICIARVM GRE-||gorij noni, seu
Decretalium pentateu-||chus**

Mesnart, Martin

Parisiis, 1555

Liber Qvintvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63486](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63486)

LIBER QUINTVS.

DE ADCVSATIONIBVS,

ANQVISITIONIBVS, ET
denunciationibus. Tit. I.

De adcusationibus.

Vnc de adcusationibus tractator.

Et primùm quidem de personis.

Si enim legitimus adcusator non
fiet: adcusatus ne fatigator. *1. Si legi-
timus.*Itaque laicus clericū, aut de ini- *10. Cū P.*
micitiis oppidò suspectus ne adcusato.Vnde manifestus electi confirmati inimicus, *13. Memi-
nimus.*
etsi eum se de simonia adcusaturum proponet,
etsi ad Ro. Pōt. adpellabit, eius benedictionem
ne impedito.Sed & inimicis cohabitantes ab adcusatione *7. Repel-
lantur.*
repelluntur.Episcopus autem cū, quem ante à cōhabita- *5. Nulli.*
tione & familiaritate sua separare neglexerit, ab
adcusatione sui ne repellito.Qui si euangelicè monitus factum emendare *2. Si quis
episcopus.*
nolet: tūc demū instantibus legitimis adcusato-
ribus cāsa ad primates canonicè defertor.Abbatis autem criminatio cū monachis quo- *3. Illa.*
rum interest discūtor.Itaq; monachi, ni aliud oberit quā quod sub *11. Ex
parte.*
abbatis imperio sient, ab eius adcusatione ne re-
pelluntur. alios tamen ne adcusanto. Ollis, cūm
propriū non habeāt, expensæ necessariæ, donec

De adfus. an quis. & denunc.

caufa terminetur, de rebus monafterii adminiftrator.

12. *Si con-* Presbyter autem, qui ebrius in taberna per-
stiterit. noctaffe, pofteridieque nulla præmiſſa dormi-
tione facrificaffe coram epifcopo ſuo conuictus erit, aut adcuſatus ingenuè fatebitur, beneficio priuator.
9. *Euiden-* Quod ſi notorium ſcelus erit: adcuſatore ne
tia. egeto.
6. *De his.* Cæterùm de quibus criminibus quis adcuſatus eſt adcuſatio ne reſtaurator.
15. *Veniens* Sed & qui alicuius mandato ſtare iuraſſit, ſi ab eo mandatum accepit eum ne ampliùs adcuſet, ab eius adcuſatione repellitor.
14. *Licet.* Porrò adcuſator ante inſcriptionē impunè eū deſiſtat, olli ià perpetuum ſilentium imponitor.
16. *Super* Crimen enim trifariam cum opponatur, ad-
his. cuſando, denunciando, excipiendo, adcuſator neceſſario ſeſe inſcribito, licet denunciator non item. Excipiens, ſi aduerſarium probata exceptione & ab obtinendo officio beneficiove repelli, & ab obtento deiici futurum fiet, ad extraordinariam pœnam ſeſe adſtringito, aliàs ſecus eſto. In diſcutiunda tali exceptione procurator interuenire valet.
23. *Accedens.* Criminis autem exceptio alicui obiecta, ni de eo publice infamatus fiet, conlationis ei factæ executionem ne impedito. Poſt executionem ſi legitimus parebit adcuſator: cauſa diſcutitor. Si non parebit, aut nõ probabit: infamato purgatio indicitor. In ea ſi deficiet: vt conuictus punitor.

De acquisitionibus.

IN aliquem, nisi præcedet infamia ne anquiritor. tuncque non inimici, criminosive, sed idonei ad prosequendam acquisitionem, aut testificandum admittuntur. Non probato crimine infamato purgatio indicitor.

Itaque contra non infamatum, etsi duo pluresve iurati eum crimen aliquod ipsis videntibus admisisse iurabunt, aut famosus in eum libellus in occulto porrigetur, ne anquiritor. Sed nec testibus qui iurati antequam iuramentum eius se inimicos adserent (ni ante iuramentum in fraudem hoc dixisse præsumantur) creditor.

Sed nec quis ob solam famam & testium credulitatem deponitor. Infamato autem (ut diximus) purgatio arbitrio iudicantis imperator. Is vero, eum cuius apud bonos & graueis læsa non est opinio, ob dicta paucorum infamatum ne autumet, cayeto.

Maximè autem in prælatum de iis tantum super quibus infamia præcessit superior anquirito. tuncque eum vocato, acquisitionis capita exponito, dicta & nomina testium publicato, legitimas eius exceptiones admittito, probato crimine grauiore eum ab administratione remoueto. In regularibus hæc formula non vsquequaque seruatur.

Vnde etsi abbas exauthoratus circa quem anquiritor iudicariū ordinem non seruauit summo iure restituendus foret, si tamen superiori de sufficientibus exauthorationis meritis con-

19. Cum oporteat.

21. Inquisitionis. De præ. tertia.

De præ. quesuisti

24. Qualiter & quando. ij.

22. Ad petitionem.

stabit, cum ne restituito, sed priuatum manere iubeto. Quod si alter prioris loco suffectus est, cum in eo quoque summo iure peccatum fiet, sententia remouetur, at eadem ipsa actutum restituitor.

17. *Qua-
liter &
quando. i.*

In cæteris anquisitores qui debitum anquisitionis ordinem non seruassint prudenter se conrigunto. Si autem in quos anquiritur aliquis ecclesiæ clerici eorum quæ in ea tam in capite quàm in membris reformanda erunt, præterquam si occulta sient, meram plenam se veritatem dicturos iuranto.

18. *Cum
dilecti.*

Quod si is in quem anquiritur se tantum ad interrogata responsurum iurassit: volens post confessionem excusationes probare quæ non eam perimant, sed exponant, auditor. Sin meram plenam veritatem dicere iurarat; ne auditor, at punitor.

21. *Inqui-
sitions.
in princ.*

Itaque si crimen per viam anquisitionis probatum tale fiet, vt peracta etiam pœnitentia ordinis exequutionem beneficii ve retentione impediatur: illud veluti in adcusationis iudicio punitor. alioquin arbitraria pœna esto.

De denunciationibus.

20. *Cum
dilectus.*

Publici concubinarij, eoque nomine excommunicati, conspiratores, qui ve non præmouessint à denunciatione repelluntor.

4. *Omni-
potens.*

Quod si legitimus erit denunciator: is de quo crimina nunciantur interim ad honorē ne promouetur.

Immo & contra prælaturam de dilapidatione ^{27. Præla}
denunciatum nedum anquiritor, sed & interim ^{torum.}
omnis alienandi facultas olli interdicitor.

Denique excommunicationum suspensio- ^{26. Olim.}
nùmve sententiæ per abbatem iam denuncia-
tum aliùmve pro eo in monachos denūciantes
vel ollis adhærentes latæ relaxantor, spoliati re-
stituuntor, iuramenta de tacenda veritate extor-
ta remittuntor, de plano proceditor, at denun-
ciato dicta testium eduntor, denunciatoribus ex-
pensæ de bonis monasterii suppeditantor, qui
tamen huius ergò ab abbatis obedientia ne exi-
muntor, obedientia sine præiudicio litis esto.

Denunciationses vt effectum fortiantur, me- ^{25. Sicut.}
tropolitani singulis annis prouincialia concilia
celebrantor. In iis de corrigendis excessibus, &
moribus reformandis, maxumè clericorum, tra-
ctator, scita canonica leguntor, idoneæ personæ
sequenti concilio corrigenda denunciaturæ per
singulas diœceses statuuntor. Episcopi quoque
singulis annis episcopales synodos coguntor. In
eis placita prouincialia poblicantor. hæc qui ne-
glexint ab exequutione officii suspenduntor.

De calumniatoribus.

Tit 2.

SI quis adufatione tua occisus est (ni pro pa- ^{c. 3. si præ}
ce istuc feceris) in pane & aqua dies quadra- ^{cedentis.}
genos cum septē annis sequentibus pœniteto. ^{Accu-}
Sin debilitatus tantum : tribus quadragesimis ^{fasti.}
pœniteto.

1. *Cum for
rius.* Quod si hypodiaconus calumniosè diaconi
adufabit: hypodiaconatus officio priuator, ve
beribus publice castigatus in exilium depon
tor.

2. *Cum
dilectus.* Sin denunciator tantum in obiectorum pu
batione deficiet : donec canonicè suam purga
uerit innocentiam, ab officio beneficio suspen
ditor.

De simonia Tit. 3.

6. *Sicut. i.* SImoniaca pestis, vt primùm eius signa de
ruerint, ab ecclesia dei eliminator, repellitur.

*Qui simoniam adufare possunt, vel
contra illam testificari.*

3. *Si domi
nus.* **Q**Vilibet catholicus in propalanda simonia
ne respuitor, sed & ad id precibus re
uitator.

7. *Tanta
est.* Serui quoque aduersus heros suos, meretri
ces, & criminosi quilibet ad adufationem si
monie admittuntor.

31. *Licet
hely.* Sed & testibus in iudicio anquisitionis contra
se de simonia deponentibus abbas exceptionem
quidè conpirationis & inimicitiarum obicit
valetor, cæteras autem ne valetor.

32. *Per
Euas. i.* Sin criminale iudicium adufationis motu
bitur, idque contra fecularem, & eum excellen
tioris dignitatis, aut qui prius optumè fame sue
rit, nec grauiter infamatum, aut qui non facile
absque scandalo puniri potest, aut si nec
dum erunt testes de crimine emendati queis

paria maiorave crimina obiicientur, ac in ad-
cusatum sola testium dicta non etiam alia ad-
minicula inducentur: aliud fortè obseruator.

*Quibus casibus prohibita sit pecunia, si-
moniamve inducat, vel non.*

EPISCOPVS (vt à prælatis auspicemur) ma-
num quam in ordinatione imponit, vt & mi-
nister vocem, notarius calamum ne vendito. vn-
de pro ordinatione, vsu pallii, chartis, pastellis
qui ordinatur ne quid dato.

Sic & pro ecclesiarum consecratione nihil
præter procurationem episcopus exigit.

Omnino autem pro ministerio ecclesiasti-
co exercendo, vicariis adsignandis, chrismate ne
quid exigit.

Nedum autem pro chrismatis & olei rece-
ptione, sed nec pro sepultura quicquam adtin-
gitor, nève quis consuetudine defenditor.

Item pro consecrationibus episcoporum,
benedictionibus abbatum, vt & ordinibus cle-
ricorum conlatis, conferundisve nemo quic-
quam quocunque prætextu consuetudinis exi-
gere præsumito.

Maximè autem in abbatibus Cisterciensis
ordinis solennes & sumptuariæ installationes
prohibentor. Sed & installantes Episcopi, Ar-
chiepiscopiue antiqua professionis formula cõ-
tenti sunt.

Sanè si electus ordinatori vel consecratori suo
sine pacto modicum aliquod electuarium due-

1. In ordi-
nando.

10. Cũ sit
Romana.

21. Ad
nostram.

8. Nõ sa-
tis in fi.

39. Sicut.
ij.

43. Nõ dei

18. Etsi
questio-
nes.

De Simonia.

rit, quod probabiliter animū accipientis moturū peruorsurū non fiet: vtrique sine fraude esto.

21. Matheus. Aliud si electo sciente & consentiente contradictori data fiet pecunia vt à contradictione desisteret. tunc enim electus vtpote simoniacus actutum administrationem dimittito.

33. Sicut. ij Sin pro electo fortè confirmando pecunia data fiet, & hoc nedum eo non consentiente, sed & expressim vetante, nec postea ratum habente: olli nihil imputator, olli sine fraude esto.

27 Nobis Alioquin si fuit electoribus promissa pecunia licet ignorassit electus (nisi hoc in fraudem eius factum fiet) electio, vtpote simoniaca, reprobator. Cæterùm cum electo propter vitium simoniæ reprobato episcopus ne dispensato.

46 Mandato. Si cui autem Romanus episcopus cum monachis pecunia receptis dispensandi mandatum duerit: hoc & ad abbates extēditur. qui quidem ad resignanda spiritualia temporaliaue nullo pacto sed adfectu tantum vltro citroque precedente quæ sita ne tenentor. ea de re soli Ioui satisfaciuntor.

34. Tuus nos. Ita & si quis clericus bona sua ecclesiæ conferat expresso pacto vt in ea canonicus recipiatur, & illa sibi pro præbendo recipiat: Simonia quidem esto. Sin absque pacto: non item. Si tamen dantis & recipientium ea mēs erit: vtrique apud deum & cœlum rei suntor.

15. Quere lam. Ecclesia enim nec emi nec redimi valetor.

17. Ex diligenti. Immo qui tantum pro consequendo beneficio ecclesiastico homagium, quod vocant, sese

alicui facturum, & fidelitatem præstaturum obligasset simoniam admittito. Per absolutionem certè Ro. pontificis tutus esto.

Nedum autem qui pro indispensa ecclesia temporale obsequium alicui præstasset Simonia reus esto, sed & ei super ea silentium imponitor. 12. Cum essent.

Quod si quis præbendo renunciens ad quod simoniacè, ignoranter tamen adsumptus fuerat, ad eam de nouo eligatur: is nihil sibi ex receptione prima vindicato. 26. Ex insinuatione

At semel recepto in canonicum, non obstante quòd canonicis iuxta consuetudinem præbendium non dederit, præbendum adsignator. 44. Jacobus.

Nec enim pro personis ecclesiasticis in sedem deducendis, sacerdotibus instituendis, ut nec nuntibus benedicendis, aliisque sacramentis collatis, seu conferendis quid exigitur. 9. Cum in ecclesia.

Idcirco pro chrismate nihil exigitur. nec nominis variatio, aut annuæ solutionis anticipatio quicquam mutato. Nihil item, ut dictum est, pro ecclesiarum inuestitura penditur, & pendendi consuetudo per hæcæsanum aboletur. 26. Inuatio

Multò fortius pro excommunicato absoluendo ne quid exigitur. Si creditori debitum reddiderit, ne quid amplius petitor, gratis absoluitur. 24. Ad aures.

Publicè autem peccantem nemo precio, gratiæve episcopo, eiusve ministris celato, neu impœnitentem, aut minùs bene pœnitentem reconciliato, eive reconciliationis testimonium fert, aut debitè pœnitentem à reconciliatione arceto. vtrumque enim simoniacum esto. 14. Nemo

De Simonia.

42. *Ad apostolicā* In summa: Ecclesiastica sacramenta liberiter per clericos conferuntur, at laici qui laudabiles consuetudines immutare nitentur per episcopum loci compescuntur.

Quibus pœnis adficiantur simoniaci.

41. *Audiuimus.* **E**PISCOPVS (vt à prælatiſ ſemper occipimus) qui, vt clericos in eccleſiis ſibi ſubiectiſ inſtitui, monachos profiteri, mortuos inhumari permitteret, quid acceperit, duplionem reddere reſtituito. hoc totum in vtilitatem locorum, quorum fuerit diſpendium exſolutum, fideliter conuertitor.

11. *De hoc in ſi.* Nam & rex principēſve, qui, vt electioni prælati cōſentirent, quid acceperint, accepta ipſi eccleſiæ plenè reſtituere inducuntur.

38. *Conſulere.* Quod ſi qui vicedominatum, aliãve rerum eccleſiasticarum adminiſtrationem ſordidè ambiſerint: & hi & vendentes cum Simone percelluntur. ab eccleſia, quam ita numo deturpare voluere, excluduntur.

19. *Veniēs* Abbas autem & conventus ſi pro recipiundo monacho pecuniam ex pacto acceperint: eam reſtituere compelluntur. Idem abbas & maiores monaſterii ab officii exequutione ſuſpecti, ita receptus in alio monaſterio degito.

8. *Non ſatis in pri.* A monachandis enim pecunia ne requiritur, neu prioratus aut capellę monachorum aut clericorum annua diſtractione venduntur, nec ab eo cui earum regimen committitur pretium exigitor. Qui ſecus faxit dans ac recipiens cum

Simone damnas esto.

Quod si qui regulareis canonici monachive ^{25. De re}
per Simoniam scienter monasticum locum in- ^{gularibus}
depti sint: locum dimittuto, solitudines seu alia
districtiora monasteria adeuto, in his excessum
suum iugiter deslento. Sin ignoranter: ad renū-
ciandum loco coguntor. in eodem postmodum
(si sine scandalo potis erit) remanento. alioquin
in alio ipsius ordinis conlocantor.

Hæc tamen distinctionem hanc recipiunt. ^{30. Dile-}
Nam si per adulationem constabit fuisse mo- ^{ctus. ij.}
nachum pecunia receptum: ni ea sine taxatione
gratis oblata fiet, tam in dantes, quàm in reci-
pientes canonicę seueritatis vltio exercetor. Sin
per inquisitionem solâ: receptus in arctius mo-
nasterium dirigitor. prælato, maioribus mona-
sterii, & officialibus pœnitentia competens in-
dicitor. qua pendente ab ordinum executione
suspenduntor.

Religiosæ quoque precio receptæ vnà cum ^{40. Quo-}
recipiētibus de monasterio pelluntor, in arctio- ^{niam.}
ra ad pœnitentiam agendam retruduntor. A
hoc statutum receptæ in aliis eiusdem ordinis lo-
cis conlocantor. Si multum non feret: in pro-
priis remanento. Arctius gradum tenento.
hæc ad religio publicantor.

dicę quis ordinandus præsentatori suo aliquid ^{20. Ex-}
ex pacto duerit: simoniacus esto. Religionē as- ^{tua.}
sumere & perpetuò ab officio abstinere mone-
tor. Si induci nõ poterit, & occultus fiet: ne co-
gitor. olli tamen secreta pœnitentia indicitor.

De Simonia.

37. *Per
huic. ij.* Immo qui in hypodiaconum ordinatus cum suppositicio præsentatore suo tantum pepigit nihil se ab eo petiturum, et si peccare non existimasset, in suscepto ordine ministrare, aut ad superiores ascendere sine dispensatione ne valet.
45. *Si quis* Generaliter autem si quis aliquem ordinatum ad ordinem præsentasset ea lege ne ab eo superiorum provisione molesteretur: ordinator à collatione, præsentator ab administratione ordinum per triennium, ordinatus autem in suscepto ordine, donec cum eis sedes apostolica dispensarit, suspensi sunt.
22. *De simoniace.* Qui verò ignorantes simoniace ordinati sunt, cum simoniaci non fient, in suis ordinibus remanere possunt.
35. *Per
huic. ij.* Quod si quis ordinatorem suum simoniacum esse quorundam relatione accepit: in suscepto ordine securè ministrato, ad superiores autem, si eum conscientia scrupus male habebit, antequam eum deposuerit, ne ascendito.
4. *Accu
satus.* Denique Simonia tantum ad accusatum litigante à sacrificio prohibetur.
5. *Quoties* ~~scilicet~~ si aliunde fortè ad superiorem suspicio peruenit, ~~et~~ observator.
11. *De hoc* Sin plene confiteri fuerit Simonia, confessus in iure, aut infamatus quæstione purgare non poterit: deponitor.
2. *Qui
alium.* Sic, verbi gratia, qui alium in ecclesia ordinatum per pecuniam expulerit, & eam ita vindicasset, expellitor.
13. *Insti-
tutum.* Sed & notorii Simoniaci beneficiis simoniace indeptis priuantur. Sin tantum publica labo-

rabunt infamia:ollis, vt se quinta sextáve manu
sui ordinis purgent, indicitor, si non potesint:
par pœna esto.

Sic qui pro chrismate quid exegerint peti- ^{16. Eaque}
culum ordinis & dignitatis non immeritò for-
midanto.

Sic capellanus qui pro exequiis mortuorum, ^{29. Suam.}
vel benedictionibus nubentium pecuniam ex-
torserit, ni destiterit, & pro excessu satisfaxit,
pœna canonica adficitor.

Multò magis ergo si quis alicui prælato pe- ^{28. Dile-}
cuniam duerit ne in iure suo de facto mole- ^{ctus. i.}
stetur, pecuniam (maxumè si pactum non ser-
uabitur) repetito.

*Ne prælati vices suas, vel ecclesias sub an-
nuo censu concedant. Tit. 4.*

DE C A N I, vel archipresbyteri ad agendas ^{1. Præter-}
vices episcoporum, seu archidiaconorum, ^{ca. 2. Quo-}
& terminandas causas ecclesiasticas sub annuo ^{niam. 1.}
precio ne instituuntur. Si factum erit: institutus
officio priuator, episcopus officii conferendi
potestatem amittito, aliàsve distinctione eccle-
siastica percellitor. Alius qui hoc faxit à clero
remouetor.

Sic & sacerdotes cæteri ad ecclesiarum regi- ^{3. Quoniam}
men sub annuo precio ne statuuntur. ^{4.}

Ecclesiarum autem fructus ad certum vsque ^{4. Quo-}
tempus sub annuo censu cōcedi possunt. intra ^{relam.}
quod qui accepserint ne molestantor.

De magistris, & ne aliquid exigatur pro
licentia docendi. Tit. 5.

1. Quonia
in prin. **P**ER vnamquamque cathedralem ecclesiam
magistro, qui clericos eiusdem, & scholares
pauperes gratis doceat, competens beneficium
præbetor.

4. Quia. Immo nedum in qualibet cathedrali ecclesia,
sed & in aliis quæ hoc potessint, magister à pre-
lato cum capitulo elegitor. is ecclesiarum ipsa-
rum clericos Grammaticam doceto. Sed & Me-
tropolitana theologum quoque habeto. Is sa-
cerdotes & alios in theosophia, maxumè autem
in iis quæ ad curam animarum spectant, infor-
mato. Cuilibet magistrorum vnus præbendi
prouentus à capitulo adsignator, & à metropo-
litano tantundem theologo. huius ergo tamen
canonicus ne efficitur, at reditus quandiu doce-
bit percipito. Sin duobus metropolitana graua-
bitur ecclesia: theologo ipsa prouideto, gram-
matico in alia ciuitatis aut diœcesis prouideri
facito.

2. Prohi-
beas. *θεμα. σ.* Sanè si quis magistros in congruis locis insti-
tuere distulerit: superior adpellatione postposita
instituito.

5. Super
specula. Quæ de theologo dicta sunt vt effectum ha-
beant, prelati & capitula dociles aliquot ad theo-
sophiæ studium destinato. Ollis si reditus pro-
prij non sufficient, necessaria subministranto.
Theosophiam autem docentes quandiu doce-
bunt, ac studètes lustro toto beneficiorum suo-
rum fructus integrè percipiunto. Contraria cõ-
suetudo

fuetudo statutumve ne obesto.

Sed nec consuetudinis obtentu pro licentia ^{1. De iud.} docendi quisquam precium exigit, nec ab eis ^{pro licen-} quos docet aliquid quærito, néve docere quen- ^{tia.} quam qui idoneus fiet petita licentia interdi- ^{3. Quæto.} cito qui faxit beneficiis priuator.

Sed & solum pro licentia docendi resti- ^{2. In prin-} tui, promissumve remitti episcopus adpellatio- ne cessante facito

*De Iudæis, Sarracenis, & eorum ser-
uis. Tit. 6.*

Iudæi vtriusque sexus, Sarraceni in chri- ^{15. In nō-} stianismo habitu ab aliis distinguntur, in die ^{nullis.} parasceues in publicum ne prodeunto, in con- tumeliam creatoris ne profiliunt, presump- res per principes seculareis compefcunt.

Iudæi itaque in parasceue ostia, fenestrasve a- ^{4. Quid} pertas ne habento. ^{super his.}

Qui tamen sicut nouas erigere synagogas nō ^{3. Iudæi} sinuntur, ita veteres habere permittuntur. ⁱ

Sed & si antiquæ corruerint, vel ruinam mi- ^{7. Consi-} nabuntur: eas liberè reedificanto, at ne exal- ^{luit.} tanto, amplianto, preciosioresve quàm antea faciunt.

Iidem ad baptismum ne coguntur, néve sine ^{9. Sicut} iudicio occiduntur, volnerantur, aut rebus suis ^{9.} spoliantur. Bonæ quas habeat consuetudines ^{9.} ne immutantur. Maxumè autem in festiuitati- bus suis ne turbantur. Angariæ aut parangariæ, nisi quas hætenus præstiterunt, ne ab eis exi-

Z

De Iudæis, Sarrace. & eorū ser.

guntor. eorum sepulchra ne violator. Qui quid horum faxit, ni satisfaxit, dignitatis & officii sui periculum patitor, aut excommunicator.

5. *Iudai.* Multò ergo fortiùs si qui ad fidem conuersi erunt possessionibus suis ne excluduntor. Si factum erit: principes locorumve potestates sub pœna anathematis eas ollis reddi faciuntor.

5. *In prin.* Item Iudæi, Sarracenive nullam ob causam christiana mancipia habentor. qui cum eis habitare præsumpsint excommunicantor.

1. *Præsen-
ti.* Nullum itaque christianum mancipium Iudæo seruito. datis pro bono mancupio duodenis solidis ipsum quilibet christianorum ad ingenuitatem, aut seruitium, si volt, redimito. Si christianus fieri desiderabit, & non permitte-
tur: idem esto.

19. *Nulli.* Immo hodie si intra trimestre venalem ipsum non exposuerit, vel ad seruiendū sibi emerit: nec ille ipsum vendere, nec alius comparare audeto. Etenim nullo dato precio ad libertatem perducitor.

2. *Multo-
rum.* Tametsi verò nulli Iudæo christianum mancupium retinere liceat, ad scribiticium tamen liceto. Is consuetum canonem reddito, cæteraq; sua munia obito. vltra quæ nihil olli oneris indicitor. Qui secus faxit, vel eum ad alium locum transtulerit, is sibi ius suum tollito, sibi que imputato.

8. *Ad
hæc.* Cæterum christianis omnibus, ne se pro mercede aliqua Iudæorum seruitio dedant, sub ecclesiastica pœna interdicator. Obstetrices, nutricisve christianæ infantes eorum apud eos

ne nutriunto.

Iudæi ergo nutrices vel seruientes à christia-^{13. Etsi.}
nis ne habento. Si non dimissint: christianis om-
nibus, ne cum eis commercium aliquod exer-
ceant, sub pœna excom. inhibetor.

Sed & Iudæus, Paganusve publicis officiis^{16. Cū sit.}
ne præficitor, qui præfecerit per cōcilium pro-
uinciale punitor compescitor. præfecto, donec
officiū deposuerit, & inde quæsitā in vsus chri-
stianorum pauperum pro arbitrio episcopi con-
uerterit, christianorum communitio denegator.

At si fors rex aliquis reditus suos Iudæis vel^{18. Ex spe}
Paganis vendiderit: christianum clericis eccle-^{ciali.}
siisve non suspectum deputato. Per eum Iudæi,
Sarracenisve sine christianorum iniuria regalia
iura consequuntor.

Quod si Iudæus clericum percusserit: pecu-^{14. Postu-}
niaria pœna, aliave temporali per ecclesiasticum^{lasti.}
iudicem punitor, læsōque satisfactionem exhi-
bere damnas esto. alioquin dominus eius, vt hoc
fieri curet, monetor inducitor. qui si negleget:
christianis omnibus per censuram eccle. Iudæi
commercio interdicator.

In Sarracenis autē nominatim hæc obseruātor.

Qui Sarracenis merces prohibitas deferent,^{6. Ita quo}
in eorumve nauibus aliquod munus gerent^{rundam.}
ab ecclesia extorres sunt, rebus suis priuan-
tor, serui capientium efficiuntor. In eos so-
lennis excommunicatio per maritimas vrbes
profertor.

Et generaliter qui cum Sarracenis commer-^{12. Quod}
cium habesint, vel per se, aliōsve aliqua eis sub-^{olom.}

De Hæreticis.

fidia consilia constantibus bellis impenderint, excommunicati sunt.

17. *Ad liberandã* Sed & talibus, ni totum id quod ex huiusmodi commercio percepserint, & tantundem ex suo in terræ sanctæ subsidium trãsmiserint, gremiũ ecclesiæ ne aperitor. Si soluendo non erunt: exemplari pœna castigantur.

11. *Significauit.* Qui autem ad redimendos captiuos Alexandriam ire uolent, ita demum si prius episcopo suo iurarint, nil se Sarraçenis omnino subsidii præter redemptionis precium delaturos, hoc eis licet. Qui autem publicatis induciis prohibitas merces eis deferent, ut & qui non quidem per seipsum sed per nuncios deferent, excommunicationem ne euitant. In iis, qui se amplius ad Sarraçenos, nisi pace inter eos & nos inita, cum mercibus non ituros iurassint, factis autem induciis iuerint, idem esto.

10. *Quã sit.* Quod si qui ad euangelisandum paganis exibunt: eis iis cibis qui adponuntur, cum modestia & gratiarum actione, seruata temporũ qualitate, uti licet. Quisquis autem religiosus clericusue idoneus eo exire uolet, id ei requisita & habita prælati sui licentia autoritate apo. fas esto.

De hæreticis. Tit. 7.

1. *Dubius in prin.* **N**unc de infidelibus hæreticis tractator. Dubius in fide infidelis esto.

2. *Qui alios.* Sed & qui errantem, cum potest, ab errore non reuocat errare conuincitor.

In fidelium autem hæreticorum pœnæ hæ sunt
 to. Omnis heresis aduersus catholicam fidem
 se extollens extra communionem esto, vniuer-
 sique hæretici, quibuscunque nominibus cen-
 seantur, condemnati sunt.

13. Exco-
 munitio-
 nis. s. in
 prin. &
 15. in prin

Credentes, receptatores, defensores, fautores
 hæreticorum excommunicationi subiacento.

De hæ-
 credentes.

Vbi quis talium excommunicatione notatus
 fuerit, si intra annum satisfacere contempserit,
 ex tunc iure ipso infamis esto. Ad publica offi-
 cia, consilia, suffragia, testimoniūve ne admit-
 titor, intestabilis esto. heres ne esto. Nullus ei su-
 per quacunque re, sed ipse aliis respondeto. Iu-
 dex si erit: eius sententia ne valet. causæ ad
 eius audientiam ne perferuntur. Si aduocatus:
 eius patrocinium ne recipitor. Si tabellio: in-
 strumenta ab eo confecta nulla sunt. In cæte-
 ris id genus idem esto. Si clericus erit: ab omni
 officio beneficio deponitor. Qui autem taleis,
 postquam ab ecclesia indicati erunt, vitare con-
 tempserint, donec satisfaxint excommunicatione
 percellunt. Sed nec talibus ecclesiastica sacra-
 menta ministrare clerici præsumunt, neque eos
 christiana sepultura dignantur, eleemosynas, &
 oblationes eorum ne percipiunt. Alioquin of-
 ficio priuatur. Ad quod sine speciali sedis apo-
 indulto nunquam restituuntur. hæc & regula-
 res obseruant. Sin transgredientur: ultra pœ-
 nas antedictas eorum quoque priuilegia in ea
 diocesi in qua talia præsumpserint ne seruan-
 tor.

Hæretici enim, defensores, receptatoresve

8. Sicut
 ait

De hæreticis.

eorum cum anathemati subiaceant, eos in domo, terræ suæ ne quis teneto, foueto, neque cum eis negociator. Qui faxit, & ita decesserit, oblatio pro eo ne fiat, nec inter christianos sepelitor.

9. *Ad abolendam*

Nedum autem vinculo perpetui anathematis hæretici innodati sunt, sed & hæreseos conuictus si clericus vel regularis erit (ni se actutum conriget, & errorem legitimè abiurabit) omni officio & beneficio exauthorator, curiæ seculari traditor. Laicus autem immediatè per eandem punitor. Suspectis, ni se canonicè purgabunt, eadem pœna esto. Relapsis audientia denegator. Potestates seculares de iuuanda contra hæreticos ecclesia iuranto. Iurare si nolent: honore habito spoliator, ad alios ne adsumuntor, excommunicator, eorum terræ interdictio subponuntor. Ciuitas si hæc scita negleget, aliarum cõmercio, & episcopali dignitate priuator. Exempti quoad hæresim ordinariis subiactõ.

13. *De moneantur.*

Seculares ergo magistratus, seu perpetui, seu temporarii, cum adsumuntur, hæreticorum exterminationem iurare monentor, compelluntor. Quod si quis dominus tēporalis ab ecclesia requisitus terram suam hæreticis expurgare negleget: excommunicator. Intra annum ni satisfaxit: summo Pont. nunciator. Is eius vafallos à fide olli debita absoluito. terram eius catholicis occupandam exponito. At si dominum quendam principalem habet: huius (si non & in culpa fiet) ius saluum esto.

36. *Ab solutos.*

Quicumque enim manifestè lapsus in hæresim

aliquo pacto quantuncunq; vallato adstricti
erant, sese à debito fidelitatis, dominii, & totius
obsequii absolutos noscunt.

Quid quod & cruce signatis ad hæreticorū ^{13. θεμα.}
exterminationem eadem priuilegia quæ cruce ^{Catholici.}
signatis ad terræ sanctæ subsidiū conceduntur.

Itaque hæreseos damnati (vt semel atque ite- ^{13. & 15.}
rum dicam) secularibus potestatibus puniendi ^{θεμα.}
relinquuntur. In clericis tamē exauthoratio præ- ^{Dānati.}
cedito. laicorum bona confiscantur. Clericorū
autem ecclesiis, à quibus stipendia receperunt, ad-
dicuntur.

Denique hæreticorum bona, etsi catholicos ^{10. Ver-}
habebunt liberos, in quibuscunq; terris sient, ^{gentis.}
confiscantur.

Immo episcopus hereticum, paganūmq; ta- ^{5. Si quis}
meti consanguineum hæredem instituens ex- ^{episcopus.}
communicatus nunciator, nomen eius inter dei
sacerdotes ne recitator.

Quod de episcopis & presbyteris dictum est ^{6. In eos.}
hoc & ad cæteros clericos porrigitur.

Sed & aduocati, scrinariique hæreticis, eorū ^{11. Si ad-}
ue fautoribus ne consulunt, fauent, nec qui- ^{uersus.}
dem sub eorum examine litigantibus patroci-
nantur, publicæ instrumenta faciunt. Qui
secus faxint, ab officio suspēsi infamia notantur.

Porrò hæreticorum erroribus credentes simi- ^{15. θεμα}
liter vt hæretici iudicantur. ^{fi. in fi.}

Qui suspecti erunt, ni (vt prædictum est) sese ^{13. θεμα.}
purgabunt, anathemate feriuntur, ab omnibus ^{Qui autē}
euitantur. Si per annum in excommunicatione
steterint: vt hæretici damnantur.

De Hæreticis.

1. *In fi.* Qui autem tantum fidem ignorabunt, olli ne creditor.
15. *θεμα fi. in prin.* Quod si quis in hæresi deprehensus redire volt: ad agendam pœnitentiam in perpetuum carcerem mittitor.
3. *Firmis sine.* Alioquin hæreticus perseverans in æternum damnas existumator. Olli nec baptismus, nec eleemosyna, nec martyriû ad salutem conferto.
4. *Frater nitatis.* Authore autem damnato eius scribta ne recipiuntor.
12. *Cû ex iniuncto.* Cæterum laici conuenticula in furuo ne celebranto, officium prædicationis ne vsurpanto, sacerdotum simplicitatem ne eludunto, neve eorum, qui sibi in talibus non adhærent, confortium adspernantor.
14. *Sicut in vno.* Itaque laicis, cuiuscunque ordinis censeantur, officium prædicationis interdicator.
13. *θεμα quia vero.* Immo quicumque præter auctoritatem apostolicæ sedis vel episcopi prædicationis officium publice vel priuatim vsurpare præsumpsint, excommunicantor. Ni actutum resipiscent: alia competenti pœna plectuntor.
7. *Cum Christus.* Christum autem verum hominem non esse ne quis omnino dicere audeat, sub anathemate interdicator.
13. *θεμα fi.* Episcopi hæc singula exequunda curanto. Quod si quis eorum in persequunda hæresi negligens erit: deponitor. Alter idoneus eius loco sufficitor.
13. *θεμα pen.* Idcirco Archiepiscopus, episcopusve per se, vel alios idoneos parochiam suam de hæresi sit spectâ saltem semel in anno circummito. Ibi treis

pluribusve probos viros, aut, si necessum erit, viciniam totam de indicandis hæreticis, hæreseosve suspectis iurare compellito. Indicatos ad se euocato. hi, nisi se purgabunt, aut si exhibita purgatione relapsi erunt, canonicè puniuntor. Si qui verò iurare respuerint: ex hoc hæretici censentor.

De Schismaticis, & ordinatis ab eis. Tit. 8.

ORDINATIONES, beneficiorum conla-
 tiones, rerum ecclesiasticarum alienationes
 à Schismaticis factæ inritæ inualidæ habentor.
 Alienata ad ecclesias sine onere reuertuntor.
 Qui contrauenire præsumet, excommunicatio-
 ni subiacteto. Sed & qui Schisma tenere sponte
 iurassint ab ordinibus & dignitatibus suspen-
 duntor.

*1. Quod à
 prædeces-
 sore.*

A Schismatico itaque ordinatus, ni per habē-
 tem potestatem secum dispensatum probabit,
 actutum ab officio repellitor.

*2. Frater-
 nitatis.*

*De Apostatis, & Reiterantibus
 Baptisma. Tit. 9.*

De Apostatis.

QUI per baptismum Christiani facti sunt
 Christianam Religionem obseruare,
 prioris sectæ ritus dimittere compelluntor.

4. Quidā

Sic & Apostatæ, qui habitum abiecerunt, ad

5. Anobis.

De iis qui fil. occiderunt.

eum resumendum grauissimo carcere & poena per episcopum coguntor.

6. *Consultationi.*

Talis monachus in apostasia sacrum ordinem recipiens, quamuis abbati recõciliatus fiet, & pœnitentiam recepit, absque Ro. Pont. dispensatione in eo ne ministrato.

7. *præterea*

Puri autem clerici qui habitu & ordine clericali relicto in apostasia vt laici degūt, si in criminibus comprehēsi tenebuntur, per censuram ecclesiasticam liberari ne præcipiuntor.

3. *Tua.*

Huiusmodi clerici de apostasia solū infamati in seculari habitu ne tolerantor, sed deficiente probatione ad purgationem adiguntor.

Et Reiterantibus baptisma.

2. *Ex iis rarum.*

A Coluthus, qui anabaptistæ ministeriū præbuesit, si factum eius publicum erit (ni favore religionis cum eo dispensabitur) ad superiores ne promouetur, sin occultum: promouetur, pœnitentia crimen expiato.

De iis qui filios occiderunt.

Tit. 10.

3. *De infātibus.*

P Arêtes quibuscum infās reperitur mortuus, nec adparet à patre matrève obpressus, vel subfocatus, aut morte propria defunctus fiet, impuneis ne funto. at casus ratio habetor. his sibi consciis trium annorum pœnitentia, quorū vnum in pane & aqua peragant, indicitor.

Quòd si mater in calore filium occiderit: *1. Variens*
perpetuò in monasterio pœniteto. Si tamen de
incontinentia timebitur; ei nubendi licentia
tribuitur.

Mulier filium occidens, quæ liberos alios ha- *2. Intelle-*
bet, non ideo à viro separator. ea olli (et si is ean- *ximus.*
dem abiurasset) restituitur, filios suos governa-
to, aliàs autem sceleris sui pœnam luito.

*De Infantibus, & languidis
expositis. Tit. II.*

IN F A N S à patre, patrono, domino, vel *1. Si à pa-*
alio eo sciente ratumve habente expositus à *tre.*
patria potestate, libertinitate, dominio libera-
tor. In languido prouectæ ætatis exposito,
cuive alimenta negabuntur idem esto. Qui ta-
men ei alimenta præstabit non ideo ius aliquod
in eum quæruto.

*De homicidio voluntario, vel
Casuali. Tit. 12.*

Q V I sciens prudens & insidiosè proxu- *1. Siquis.*
mum occiderit ab altari euellitor, olli
capital esto.

Furem verò, qui manifesto furto prehensus *3. Si perfo-*
erit, si furtum aut noctu faciat, aut interdiu, *diens.*
cùmprehendetur, se telo defendat, impunè
occidere liceto.

Si tamen furem, latronémve, vbi poterat ab- *2. Interfe-*
cisti. *cisti.*

De homicid. volun. vel cas.

que nece comprehendi, extincti: quadragena dies ecclesiam ne intrato. quo tempore lana veste indutus ab escis, & potibus interdictis thoro, gladio, equitatu abstineto. tertia quintave feria & sabbato legumine, vel oleribus, pomis, pisciculis, mediocrique ceruisia temperate victor. Sin absque odii meditatione te tuaque defendendo interfeceris: si ieiunare voles, bene edo, largiter eleemosynam facito. Quod si presbyter faxit: eius ergo ne deponitor, at dum viuet poeniteto.

6. Sicut. i. in prin. In imponenda autem singulorum excessibus poenitentia quantitas, qualitasve delicti, aetas, scientia, sexus, conditio delinquentis, locus, tempus adtenduntur.

θεμ. ιλ. li. autem. Qui cum homicida animo innocentem occidendi, feriendi, capiendi venire, licet non adtingere, si tamen homicidium sequutum est, illis coniuratoribus par ferè poenitentia indicitor.

4. Cum iuramento. Iuramentum quantumvis generale iuramentum ad faciendum homicidium ne obligato.

6. θεμ. illi etiam Qui autem, non vt ferirent, venerunt, sed vt percussoribus, si fors impediretur, opem ferret, hi paulò minore poena plectuntur.

θεμ. Qui verò. At qui homicidam ad odium, quod homicidio causam duit, inflammant, nisi ad illud ipsum homicidium faciendum inflammassint, nõ æquè cum homicida puniuntur.

θεμ. Hi quoque. Sed nec hi, qui licet coniurationis ignari, sicariis tamen, quos sicarios esse non ignorabant, infarcinis custodiendis ministerium præbuesint, impuncis sunt.

Qui verò solùm occisi spolia occuparunt, ab homicidio quidem immunes sunt, at ea restituant, & pœnitent, nec, si ea se pauperibus erogasse causabuntur, cùm dominis reddere possent, audiuntor.

θεμω. Eos infra per.

Item qui sola cum excommunicatis interfectis participatione rei sunt, his diuersimode pro modo participationis pœnitentia iniungitur.

θεμω. Illis.

Quòd si qui clerici homicidio armati interfuerint, aut capiendi interfecti consilium dedere: ab altaris ministerio perpetuò deponuntor. in ecclesiis nunquam lectiones legunt, in choro separatim responsoria cantant, pœnitent, atq; in monasterio (si fieri poterit) cluduntor, ad septennium aut quinquênium vsque ecclesiarum introitu arcentor.

θεμω. Clericos.

Sed & generaliter qui homicidio causam dederint ad sacerdotium ne promouetor.

II. De cetero.

Itaque si diaconus cùm ludo operam daret imprudens hominem interfecit: sine licetia Rom. Pont. ad superiorem gradum ne adscendito, nec quidem in diaconatu ministrato. in hypodiaconatu eũ episcopus, si volt, ministrare patitor.

8. Continebatur.

Quòd si is omnino in culpa non fuerit, sed conlusor qui vim faxit: liberè ad sacros promouetor.

9. Lator.

Si quis enim cùm rei licitæ operam daret, casus omnis fortuitos non præuidit: nihil imputator.

23. Ioānes 25. Quidē

Alioquin si ex alicuius opera illicita homicidium sequutum erit: is, tametsi monachus, ab

10. Suscepimus.

De homicid. volun. vel cas.

altaris ministerio abstineto, peccatum suū per
lati sui arbitrio expiato.

19. *Tua
nos. in pr.* Vnde monachus chirurgiam exercens, si
de mors sequatur, etsi peritus in arte siet, & di-
ligens, & hoc pietatis ergō faxit, quia tamen
alienum officium vsurpauit, ni cum eo post
tisationem misericorditer dispensabitur, in-
regularis esto.

22. *Exhi-
bita.* Homicidium autem casuale ei qui nec occi-
dit, nec in culpa fuit, etsi fortè ad cautelam vo-
niam postulasset, ne imputator.

19. *De iur. fi.* Sed & si magistratui furem indicauit à quo
volneratus fuerat, licet fur postmodum occide-
tur, irregularis ne esto.

21. *Postu-
lanti.* Si enim te de maleficis quibusdā apud regem
conquerente, & iusticiam implorante rex in eos
gladium exercuerit: eorum tantū malicia
imputator.

17. *Petrus* Multò magis is, quo nedum causam non dan-
te, sed & prohibente à consanguineis eius alle-
quis eiusdem aduersarius occisus erit, homicidii
reus ne esto.

13. *Dile-
ctus. 14.
Ex literis
i. 15. Ex li-
teris. 4. 16.
Significa-
sti. 1.* In summa: homicidium casuale ei qui rei li-
citæ operā duit, nec in culpa fuit (ni circa pres-
byterum graue scandalum exortum siet, vel
tanta labore infamia, vt deficiente aduatore
canonica ei purgatio indici debeat) ne im-
putator.

§. *Si ali-
quis.* Sin quis libidinis ergō vel odii viro mulierive
quid faxit, potandūmve dederit, vt generare,
concipere, nascīve soboles non possiet: homi-
cida esto.

Vnde Presbyter qui causam abortui præbue- 20. *Sicne*
rit, si iam viuificatus erat conceptus, irregularis 7.
esto, aliàs ne esto.

Item si presbyter intuitu disciplinæ puerum 7. *Presby*
in capite percusserit, qui post paucos dies ex ipsa *terum.*
percussione vel ob eam exspirasset: officio sacer
dotali exauthorator.

Sed & si dubium erit, an ex ipsa percussione 12. *Ad*
decesserit: in dubio tutius elegitor. idcirco *audiētā.*
presbyter in sacris ordinib⁹ ne ministrato. cū
pœnituerit minoribus vtitor. Sin aliunde mors
acciderit: & in sacerdotio vt prius ministrato.

Si ergo discerni poterit sacerdotem volnus 18. *Signi*
lethale non infixisse, sed tale de quo quis, si a- *ficiasti. 7.*
liorum non fuissent subsequuta volnera, non
interiisset, & occidendi voluntatem non habue-
rit: in sacerdotio ministrato. Si discerni non po-
terit: in dubio pro homicida habetor. Quam-
uis autem vim vi repellere omni iure liceat: id
tamen cum moderamine incolpatæ tutelæ ad
propulsandam iniuriam, non ad vindictam ca-
piendam intellegitor.

Denique si clericus etiam contra infideles 24. *Peti*
pugnando quempiam percussit, ipsūque de *tio.*
interfectione conscientia remordebit: altaris
ministerio abstineto.

De Torniaminibus. Tit. 13.

TOrniamina ne sunt. in his qui volneratus 1. *Falicio.*
erit, ei pœnitētia ne negator. at si morietur:
ecclesiastica sepultura careto.

De cler. Sagit. & Adult. &c.

2. *Ad
audientia*

Hæc ita demum, si huc animo pugnandi accessit, obseruantor. Sin alterius rei ergo, causa fortè debita recipiundi (maximè si Eucharistiæ & oleum suscepit) secus esto.

De Clericis pugnantibus in duello. Tit. 14.

1. *Porro.*

CLERICVS monachus, siue duellum obtrahit, siue suscepit, victor, victusve deponitor. Si tamen mors, membrorumve mutilatio sequuta non fiet: episcopus cum eo dispensare valet.

2. *Henri-
cus.*

Clericus autem nedum si per se ipse occidat, sed & si pugilem supposuerit qui aduersarium interficiat (ni cum eo circa habendum beneficium dispensabitur) irregularis esto. Consuetudo regionis ne excusato. Homicidium enim factum, præcepto, consilio, defensione perpetrari intellegitor.

De Sagittariis. Tit. 15.

1. *Artem*

ARS sagittariorum aduersus catholicos sub pœna anathematis ne exercetor.

De Adulteriis, & Stupro. Tit. 16.

De adulteriis.

4. *Mari-
tis.*

MARITO etiam ex suspitione vxorem ad-
cusare licet. Is enim plus cæteris de adul-
terio & adcusare & defendere valet.

Quod si

Quod si scierit eam deliquisse, quæ tamen ^{3. Si vir.} non pœnituerit, sed in fornicatione manserit, & vixerit cum ea: eius peccati reus esto. Sin ea pœnituerit, & reuorti volet: is eam aliquotiens, at non sæpe, recipito.

Si tamen mulier viri restitutionem petet, & ^{6. Intelleximus.} is de adulterio excipiet: nisi adulteratus fuerit, ^{7. Tua.} eam recipere ne cogitor. Nã si adulteratus erit: paria delicta compensatione tolluntur.

Ad solam autem mulieris cõfessionem si cum ^{5. Significasti.} sacerdote adulteratum adferentis sacerdos ne punitur. Sanè infamato purgatio indicitor. hanc si debite præstabit: absoluitur. sin deficiet: ab officio suspenditor.

Et stupro.

QVI virginem stuprauit is eam vxorem habeto. Alioquin si renuet: corporaliter ^{2. Peruenit.} castigatus, & excommunicatus in monasterium, in quo pœniteat, retrudito.

Nedum autem vxorem habeto, sed & doto. ^{1. Si seduxerit.} quod si pater eam olli nubtui conlocare nolet: nihilominus dotato. dos, iuxta modum, quem virgines accipere consuerunt, constituitur.

De Raptoribus. Tit. 17.

QUID si quis puellam rapserit? Certè si ^{7. Accendens.} reconciliati erunt, & legitime persone fient: insimul contrahuntur.

Quod si faxint, & matrimonium consummatum erit: iam alteri sine alterius adsensu mo- ^{6. Cũ causa. 7. De iur. praterca.}

nasterium ingredi, aliterve continentiam profiteri ne liceto.

6. In prin Raptus autem ita demum, si nihil ante de nubtiis actum erit, adpellator. Vnde qui mulieris adfensum habesit, & prius quàm cognoverit, desponsasit, licet parentes puellæ reclamarent, raptor ne dicitur.

4. In archiepiscopatu. Cæterùm de raptu virginum, puerorùmve abusu, & occisione prælatus ex delegatione principis etiam contra infideles cognoscere valet. hos multato, flagellato, at flagella in vindictam sanguinis transire ne videantur. Sin grauior excessus erit, vt mortem, membrorùmve truncationem desideret: reum ad principem remitto, amandato.

3. Excommunicationi. Qui autem Christianos iusta de causa nauigantes capere, aut rebus spoliare præsumpsint, excommunicantur. qui eosdem naufragium facientes spoliabunt, ni ablata restituent, excommunicati sunt.

1. De illis. Sed & qui locum aliquem pertranseunt in eo rapinas admittunt, ab illius loci prælato excommunicantur. antequam factum emendasint parochia illa ne exeunto. excommunicatio episcopo proprio nunciatur. is, antequam eò redierint, & satisfaxint, eos ne recipito.

2. Super eo Qui verò in violenta rapina, seu violatione ecclesiarum manifestè deprehensus erit, ei in vita, mortève (ni prius ablata restituat si poterit, vel de restituendo caueat) pœnitentia negator. Sed & si inter viuos satisfacere aut satisfacere, cum posset, noluit, in morte autem vult, cum

nō potest:viaticum quidem non negator,at eius sepulturæ nullus clericus interesto, eiúsve elemosynam accipito. Qui contra prædicta quid faxit,officio beneficio careto.

Hodie verò etiam incendiarius ecclesiæ in morte pœnitens & absolutus in cœmeterio sepelitor,at hæredes ad debitè pro eo satisfaciendum monentor,compelluntor.

De Furtis. Tit. 18.

HOMINEM qui clepserit, & venum deriderit,conuictus morte moritor. 1. Qui furatur.

Qui verò rem aliam, quanuis sacram, & in sacro loco subrepsit, is post restitutionem, & pœnitentiam (modò infamia non laboret) etiam ad sacros ordines, si idoneus fiet, promouetor. 5. Ex literis.

Sed & si quis fame, nuditatève coactus cibos, vestem, pecus, furatus erit: hebdomadas treis pœniteto. si restituerit: ieiunare ne cogitor. 3. Si quis.

Extra has causas qui furatus deprædatus erit, & in furando deprædando occisus, pro eo ne orator. At si deprensus aut vulneratus confessionem faxit: ei communio ne negator. 1. Fures.

Nedum autem fur, sed & qui furti conscius quærenti domino furtum non indicat, reus esto. 4. Qui cum fure.

AA ii

N V N C de vsurariis tractator. Et primùm quidem vsurarius quis sit definitor.

19. *Nauiganti.* Itaque qui mutuatur ultra sortem quid recepturus, etsi periculum in se suscipiet, vsurarius censetur. Qui verò rem minùs iusto pretio emit, si tamen tunc verosimiliter dubium est, res plus minùsve traditionis tempore valitura fiet, vsurarius ne esto. Ob hoc ipsum dubium qui rem vendit, vt plus quàm tunc valeat, certo termino recipiat, si modò tempore contractus venditurus non erat, excusator.

10. *Consult.* Mutuans ergo ea mente, vt ultra sortem quid recipiat, si recepit, ad id restituendum in foro animæ tenetur. Id in eo qui parabolam iuramenti, nisi quid emolumentum reciperet, concedere noluit, obseruatur. Sed & in eo, qui simpliciter rem plus quàm valet ob dilatam solutionem vendidit, idem esto.

6. *In ciuitate.* Qui enim rem plus iusto pretio ob dilatam solutionem vendiderit, ni (vt prædictum est) dubium erit, an solutionis tempore res plus minùsve valitura fiet, peccare intellegitur. A tali contractu abstinetur.

7. *Præterea.* Generaliter autem prælatus parochianis suis vsuras recipere interdicito. Si parere contempserint: clericos officio beneficio suspendito, laicos, donec satisfaxint, excommunicato.

2. *Quoniam.* Vnde quicumque tam clerici, quàm laici de possessionibus, vel arboribus, quas pignori habent, sortem receperint, deductis expensis ad pu-

rè restituunda pignora canonicè compelluntur.

Gener tamen speciali causa onerum matrimonii fructus possessionum sibi à socero pro dote pigneratarum in sortem computare ne tenentor. *16. Salubriter.*

At monasterium si terram aliquam pignoris titulo detineat, & ita sortem recepit: nisi terra de feudo ipsius monasterii fiet, eandem purè restituito. *8. Conque- stus.*

Planè nedum monasterium, sed nec vllus ex clero vllum vsuræ genus exerceto. Alioqui (vt diximus) ecclesiastico officio exauthorator. Et ita qui possessionē aliquam data pecunia in pignus accepit, cum percepti fruct^o deductis expensis sortem æquabunt, eam restituito. Casus, quo beneficium ecclesiæ de manu laici redimendum erit, excipitor. *1. Plures.*

Denique super vsura dispensari ne valeto. Nec quis etiam pro vita captiui redimenda vsurarum crimine inuoluitor. *4. Super eo.*

Atque adeo Iudæi quoque ad remittendas Christianis vsuras per potestates seculares compelluntor. Donec remisint, Christiani omnēs per sententiam excom. eorum consortio prorsus interdicuntor. *12. Post miserabilem.*

Itaque Iudæis qui graues vsuras à christianis quocunque prætextu extorserint, donec satisfaxint, Christianorum societas subtrahitor. Ad id Christiani per censuram ecclesiasticam adpella. remota compelluntor. ob id principes Christianis infesti ne suntor. at potiùs Iudæos cohibeto. qui & eadē pœna ad soluendas de possessionibus

- fuis debitas decumas, oblationesve coguntor.
11. *Quam perniciosum.* Alii manifesti vfurarii (maximè si publice vfuris renunciafsint) cum quis eos super vfuris conuenerit, nullius adpellationis subterfugio se tueri permittuntor.
14. *Quia frustra.* Quod si & vfurarius ipse literas apost. super restituendis vfuris, fructibusve in sortem computandis impetrafsit: ni prius idem vfuras restituerit, quas ab aliis recepsit, effectu literarum careto.
17. *Michael.* Immo & repetens vfuras, nisi à se vel etiam ab alio, à quo causam habeat, extortas restituerit, ne auditor.
9. *Tua.* Vfurariorum enim hæredes sui extraneive ad vfuras restituendas eadem qua defuncti, si viuerent, à quibus causam habent, districtione coguntor.
3. *Quia in omnibus.* Quod si adhuc viuant vfurarii manifesti: ex decreto concilii generalis ad synaxin ne admittuntor, Christiana, si ita decessint, libitina caret, eorum oblationes ne quis accipito. Qui accepfit, aut cum catholicis sepelierit, acceptum reddere cogitor, &, donec arbitrio episcopi satisfaxit, ab officio suspensus maneto.
5. *Cum tu* Hoc ita ampliator. Vfurarii, seu ante, seu post prædictum concilium vfuras extorsint, eas his, à queis accepfit, eorumve hæredibus restituere huiusmodi pœnis coguntor. his non extantibus pauperibus eroganto. Hæc ita demum, si, vnde satisfaciant, habebunt, vera funto. alioquin si non habebunt, paupertate excusantor. possessiones quæ de vfuris comparatæ sunt vendun-

tor. earum precia iis, à quibus extortæ erunt
vsuræ, restituuntor.

Cæterùm quocunq; modo aliquos vsura-^{15. Cum}
rios esse manifestos constabit, iudex etiam nullo ^{in dicecesi.}
adparente adculatore pœnam à concilio indi-
ctam in eos exerceto.

Quinimo non obstante de non repetundis ^{13. Tuas.}
vsuris iuramento per debitores præstito iudex
ex officio vsurarios ad eas restituundas per cen.
eccle. adpella. remota compellito.

De crimine Falsi. Tit. 20.

FALSUS testis deo, iudici, parti obnoxio⁹ esto. ^{1. Falsidi}
Nedum autem qui mendacium deponit, sed ^{cus.}
& qui veritatem subticet, falsi reus esse intelle-
gitor. Hæc quoad testimonium.

Circa sigillum autem principis falsum com- ^{3. Ad}
mittentes clerici degradator, ollis character im- ^{audientiã}
primitor, extorres esse iubentor.

In literis verò apost. qui per se, vel alios fal- ^{7. Ad}
sum admittunt, cum fautoribus suis excom- ^{falsariorio}
municati sunt, clerici officiis beneficiis pri-
uantor, degradantor, seculari potestati tra-
duntor, per eam quoque laici legitimè pu-
niuntor. Qui autem tantum vsi fuerint, cle-
rici officiis beneficiis spoliuntor, laici, donec
satisfaxint, excommunicati sunt. Idcirco qui
literis apost. uti volet, eas prius diligenter exa-
minato. nec, si causabitur ignorantiam, ex
pœnitentia impunis esto. in his tamen & in
illis malicia grauius quàm negligentia puni-

tor. In his qui falsas literas impetrassint idem obseruator.

4. *Dura.* Itaque qui falsas sese literas habere cognoscit, illas intra dies 20. destruito, aut resignato. Ea de re frequens excommunicationis sententia promulgator. quam qui incurrerit, sine speciali Ro. Pont. mandato, præterquam in mortis articulo, ne absoluitur, præsumpta absolutio nulla esto.

5. *Licet.* Porrò falsitatis circa literas apost. multiples species sunt. Ea (vt generaliter dicam) ex qualitate carthæ, bullæ, filivæ à cato indagatore deprehenditor.

6. *Quam gravi.* Item ex continentia, & dictamine dignoscitor. Exempli gratia: Literæ sub nomine Rom. Pontificis destinatæ, in quibus episcopum filium adpellat, aut vni scribens numero multitudinis utitur, falsæ existunt.

2. *Super eo* Iudex autem quotiens scribita aliqua sub nomine Ro. pontificis destinata falsi redarguenda viderit, fidem ne adhibeto, mādatum ne exequitor, præsentantem retineri facito.

8. *Accedens.* In literis tamen simplicis iusticiæ falsum admisisse ne quis facilè præsumitor. & qui eo comperto illis uti destiterit ne punitor.

9. *Ex conscientia.* Sed & ex paucarum literarum rasura in loco non suspecto rescriptum falsum ne probator.

4. *Dura in prin.* His omnibus vt obuiam eatur, nullus apud sedem apo. literas Ro. pontificis nisi ab eodem, eiusve ad id commissis recipito. Si tamen sublimior erit persona: per internūcium prædicto modo recipere valeto. Qui secus faxit, laico

excommunicatio, clerico officii & beneficii
suspensio pœna esto.

De sortilegiis. Tit. 21.

Sorte nullo modo furta requiruntur. Nemo <sup>1. In tabu-
lis.</sup> vsquam diuinationes obseruare præsumito.
qui faxit dies quadraginta pœniteto.

Idcirco presbyter qui per inspectionē astro- <sup>2. Extua-
rum.</sup> labii furtum etiam ecclesiæ factum requisierit,
etsi id se bono zelo, & ex simplicitate fecisse
proponet, grauissimè peccasse intellegitor. ab
altaris ministerio ad tempus iudicantis arbitrio
moderandum suspenditor.

Sed nec in electione prælati, ne quidem in cõ- ^{3. Ecclesia}
promissariorum adsumptione, fors interuenito.

De conlusione detegunda. Tit. 22.

Adcusatore desistente iudex ne quid per cõ ^{1. Scripta.}
lusionem fiat videto. de inlato crimine ex <sup>2. Crimi-
na.</sup> officio suo anquirito.

Itaque si quem per conlusionem absolutum <sup>4. Instan-
tum.</sup> constiterit: absolutio, qui iterum anquiratur, ne
obesto.

Nam & si quis non super cri mine, sed tãtùm <sup>3. Audi-
uimus.</sup> super beneficio cum aduersario conluserit: be-
neficio priuator.

De delectis puerorum. Tit. 23.

Quamuis impuberes omnia ferè delicta, ^{1. Pueris.}
præterquam venerea, admittere pos-

De cle. vena. & cle. percuss.

fient: in admisis tamen mitius quam adulti puniuntor.

2. Referēte.

Sed & si quis impubes quempiam fortè casu interfecerit: ne quis ideo multam à patre exigit; consuetudo ne valeto.

De clerico venatore. Tit. 24.

2. Omnibus.

1. Episcopum.

ECclesiasticæ personæ venatione, aucupiove abstinento.

Si perseuerabunt: episcopus tribus mensibus à communione, presbyter duobus, diaconus ab omni officio suspenditor.

De clerico percussore. Tit. 25.

1. Si quis.

3. Presentium.

4. Continentiam.

2. Præterea.

Clericus percussor conripitor. ni emendabit deponitor.

Quod si tantum in cōflictu fuerit, & lapides fortè proiecerit: licet pro parte vim repellentium steterit, nullumque ipse occiderit, si tamē nonnulli ibi occisi erunt, ad tempus à sacraficio abstinento. quo decurso admittitor.

Itaque si in minoribus ordinibus constitutus erit, & ad frugem melioris vitæ transferit: etiam ad superiores promouetor.

Nedum autem percussor clericus punitor, sed & is qui percuti iubet. Vnde & episcopus qui quempiam fustibus crudeliter cedi iussit ad tempus ab altari suspenditor.

Qui de summo pontificatu male dixerit exemplari pœna punitor.

1. *Innotuit.*
2. *Statuimus.*

Quod si in deum, aut beatorum aliquem, maxumè in magnam matrem debacchatus erit: ita per episcopum punitor. Septem dominicis diebus dum sacra peraguntur pro foribus ecclesiæ catamidiator. ultimo dominico sine pallio, & calceamentis existens corrigia circa collum obligatus esto. sex præcedentibus feriis in pane & aqua ieiunato. templum ne ingreditor. quolibet prædictorum dierum vnum, duos, tresve, si poterit, pauperes reficito. alioquin id in pœnam aliam commutator. cui si non parebit: ei ingressus ecclesiæ interdicitor. mortuus ecclesiastica sepultura careto. Per temporalem porrò potestatem pro personæ qualitate pecuniariè multator. Hoc & inter cætera communitatum statuta describitor.

De clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante. Tit. 27.

Clerici excommunicati diuina celebrantes omnibus ecclesiasticis beneficiis spoliantor.

6. *Fraternitati.*

Si quis tamen excommunicatus, at excommunicationis noticiam per solâ famam habens celebrarit: licet summo iure deponi debeat, misericorditer cum eo dispensari valet.

5. *Illud.*

Sin suspensionem ignorasset (nisi fortè crassa, supina, aut erronea fuerit ignorantia) nec

9. *Apostolica.*

De cler. excō. depo. vel int. minist.

dispensatione egeto.

3. *Clerici.* Alioquin clerici interdicti vel excommunicati ante absolutionem diuina celebrantes, ni moniti mox redierint, etiam perpetuò depouuntur.
7. *Postu-
lasti. in
princ.* Nam & clericis excommunicatis beneficia ne conferuntur. Conlata (ni misericorditer dispensatum erit) retinere ne valēt. Conlatores, si scilicet faxint, donec veniam consequi mereantur, a conlatione beneficiorum suspenduntur.
8. *Propo-
suit.* Conlatio tamen ei facta, qui olim excommunicatus quidem fuit, at conlationis tempore absolutus, valet.
10. *Si ce-
lebrat.* Sed & excommunicatus tantum minori si celebrat, quamuis peccet, irregularis tamen ne esto, &, quamuis eligi non possit, eligere valet & ea quæ iurisdictionis sunt exercere. si ecclesiastica sacramenta conferat: peccare quidem intellegitur, at conlata (modò ne in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ contra prohibitionem superioris communioni excommunicatorum se ingesserit, vt anathemate feriri debeat) virtutis effectum ne carento.
7. *θεμα.
fi.* Qui autem in locis interdictis diuina officia celebrant, quamuis excommunicati sient, si tamen seculares erunt, etiam beneficiis priuātor. si monachi, vel moniales, in arctiora monasteria detruduntur.
1. *Si quis
episcopus.* At episcopus, presbyter, diaconusve depositus in ordine ministrās ab ecclesia abscinditur.
2. *Si quis
presbyter.* Et generaliter clericus exauthoratus, aut suspensus in ordine ministrans, conreptusque non de-

sistens excommunicator. Qui olli communicabit eandem pœnam incurrito. In clericis, laicis, fœminis idem obseruator, hæc qui contempserit (si nec episcopus emendare poterit) per secularem potestatem ad requisitionem ecclesiæ exilio damnator.

Si tamen in hoc ingens multitudo peccasset: ^{4. Latores.} hi qui causam dederint deponuntur, cæteri temporariè suspenduntur, omnibus pœnitentia discretè indicitor.

De clerico non ordinato ministrante. Tit. 28.

SI quis nõ ordinatus baptisauerit, diuinumve ^{1. Si quis.} quod officium exercuerit: ab ecclesia abiicitor, nunquam ordinator.

Sin tantum diaconus missam celebrare præsumpserit: ad sacerdotiũ ne promouetur, à diaconatu ad tempus suspenditor, in beneficio tamen misericorditer relinquitur, at ei pœnitentia indicitor. Prudentiũs autem si monasterium ingredietur facito. ^{2. Ex literis.}

De clerico per saltum promotõ.
Tit. 29.

Qui ignorans per saltum ex hypodiacono ^{1. Tit.} presbyter factus est, cum ob huiusmodi negligentiam pœnituescit, in diaconũ ordinator, & ita in sacerdotio ministrare dispensatiuè permittitor.

De eo qui ordinem furtive suscepit.

Tit. 30.

1. Veniens
2. Cum h.
3. Inno-
tuit.

Qui furtim ordinem suscepit, si facien-
bus indicta erat excommunicatio, sine
dispensatione Ro. Pontificis in suscepto ne mi-
nistrato, neve ad superiorem ascendito. Sin
non erat: & episcopus, & abbas cum eo dispen-
sare valento.

De excessibus praelatorum, & subdi-
torum. Tit. 31.

De excessibus praelatorum.

1. Perue-
nit.

Prælati presbyteros humanè fouento. eos
ne concutiūto, grauāto, sine iudicio capituli
ne suspendunto, neve eorum ecclesias interdi-
cto subiiciunto, quempiam binas ecclesias, qua-
rum altera sufficiat, tenere ne permittunto, nec
sine iudicario ordine excommunicanto. Qui
faxit ei exemplaris pœna esto.

11. Inter
dilectos.

Prælati, qui prima conlatione inhabili facta
non quassata secundam facere adtentauerit, et
vice potestate conferendi priuator, neutra au-
tem conlatio valeto.

18. Tan-
ta est.

Prælati, qui interdictum malignè violau-
erit, potestate instituendi, destituendi, beneficia
conferendi, excommunicandi, interdicendi ip-
so facto priuatus esto. Qui ei in violatione ad-
fuerint pro modo delicti puniuntor.

10. Ex li-
teris.

Prælati cuius authoritate directè, vel indire-

Et commiffum erit homicidium officio sacerdotali & pontificali priuatus epifcopatu cedito. ni cedere uolet, remouetur.

Prælatu inferior ecclefiam fuam alteri vnire *8. Sicut vnire.* fine epifcopi confenfu, quamuis accedat ad fenfus metropolitani, ne ualeto. fi faxit: epifcopu id infirmato. Sicut enim epifcopatu vnire, & alienæ poteftati fubiicere folius eft Ro. pontificis, ita ad epifcopu ecclefiarum fuæ diœcefeos vnio & fubiectio pertineto.

Epifcopu tamen ecclefias à confuetudine *2. Ad hæc.* & obfequio archidiaconorum liberat ne confutuito. fi factum erit: debitè conrigitur, emendator.

Sed & iidem archidiaconi in ecclefias archidiaconatuū fuorum ne fe autoritate propria *3. Ad aures.* intrudunt. Qui eas fic occupafint eafdem dimittere canonicè coguntur. Illæ de perfonis idoneis ordinantur, illi debitè puniuntur.

Porrò fi quid epifcopi præter debitam obedientiam ab abbatibus contra libertatem ordinis à Ro. pontifice indultâ exegerint: his quod petitur denegare autoritate apo. liberum efto. *5. Sanè.*

Itaq; fi, uerbi gratia, numerum euectionum, & perfonarum lateranenfi concilio fcitum, quū *7. Cum ad quorundã* uifitabunt, excedent, & pro eis procurationem exigent: ne obeditor. Si propter hoc in ecclefias, uel clericos aliqua fententia lata erit: ne teneto.

De matrimonialibus autem caufis cognofcere, *12. Accedentibus,* publicas pœnitētias iniūgere, literas indulgē-

De eo qui ord. furt. suscep.

tiarum concedere episcopalis dignitatis esto. Ad ea nullus abbas (nisi fortè priua lege, aliave iusta causa se tuebitur) manum extendito.

13. *Dilectus.*

Cæterum, quia de pœnitētia sermo incidit, facer os ad prodendum criminofum in pœnitentia confessum à superioribus ne cogitor.

16. *Nimis iniq̄ua.*

Sed & prælati religiosorum confessiones eis inuitis ne audiūto, pœnitētijs ne iniūgunt, eucharistiā ne exhibent. quam & in eorum oratoris reseruari permittunt. néve apud se sepeliri fratres defunctos, aut eorum exequias celebrari cogunt. Si quis decedentium fratrum a libi quàm in eorum ecclesijs sepulturam elegerit: funus primò apud se deferri, vt oblatio eorum vsibus cedat, ne compellunt. Eos campanam, ac cœmeterium habere, & quotiēs volēt, celebrare sinunt. Certum numerum fratrum, sacerdotum, clericorum, laicorum, cereorum, lampadarum, ac id genus ornamentorum arbitrio suo ne taxāto. Residuum eorundem cereorum, cum adponentur noui, ab eisdem ne exigunt, novos eorum sacerdotes primas missas vbi elegerint celebrare sinunt. oblationes quæ eis in quotidianis missis, vel alijs quod eis in ornamentis, vel libris ecclesiasticis confertur ne vendicant.

17. *Nimis praua*

Maximè autem fratres prædicatores, & minores ad synodos suas venire, ac suis constitutionibus subiaccere ne cogunt, capitula, & scrutinia in locis eorum pro his conrigendis facturos se ne comminant, fidelitatem iuratam à prælati eorum ne exigunt, eis, vt secum procedāt.
ex leui

ex leui causa ne mandanto, beneficos eorum ne excommunicanto, ipsismet fratribus excommunicationem, & à loco remotionem, vt eos imperiosè in obsequio retineant, ne minitantor, aut ad honorabilia loca accedentes, eosve ibidem recipientes excommunicanto, de hortis eorum decumas, aut de habitaculis reditus ne extorquento, praelatos eisdem pro arbitrio ne præficiunto.

Et subditorum.

Subditi singulareis in præiudicium sui superioris signa collegii ne habento, eisve vtuntor. 14. Dilectam.

Subditus, qui praelatum dominum suum contra fidem datam negasset, vel in foro seculari de spiritualibus rebus contra eum litem intentasset, eumve inuasisset, aut inuasoribus adfuerit, beneficio priuator. 15. Gratum.

Sic & vicarii qui personis fide & sacramento obligati erunt, si personatum sibi falsò adsumentes contra personas se erexint, in iure confessi, vel conuicti nullatenus de cætero in eo episcopatu ad officii sui executionem admittuntor. 6. Illud.

Clericus, qui de crimine publicè gloriatus erit, ab officio beneficio suspenditor. 9. Quam sit.

Qui contra naturam incontinentes deprehensi erunt, si clerici, à clero deiciuntor, vel pœnitentiæ ergò in monasteria detruduntor, si laici, excommunicantor. 4. Clerici.

3. Signifi-
cantibus.

4. Is cui.

IS qui nouum opus nunciauit, si volt, intra tri-
mestre de iure suo doceto, interim ab opere
cessator, alioquin recepta cautione operis de-
moliundi statim ædificari permittito.

1. Intellexi-
mus.

2. Cum ex
inuncto.

Post noui autem operis nunciacionem etiam
ecclesia ædificata, quicquidve in ecclesia ædi-
ficatum erit expensis construentis destruitor,
demolitor.

De priuilegiis, & excessibus priui-
legiatorum. Tit. 33.

4. Dilesti. **A**Liena priuilegia qui violat suis ipse priua-
ri meretor.

3. Cum &
plantare.

Itaque religiosi etiam exempti ecclesias, &
decumas de manu laicorum sine dicecesanorū
cōsensu ne recipiunt. si quas recepserint: dimit-
tunt.

Excōmunicatos quoque & nominatim inter-
dictos tā hi quàm alii iuxta episcoporū senten-
tiā euitāto. in ecclesiis pleno iure ad eos non
pertinentibus instituundos episcopis præsentan-
to, quos inconsultis episcopis ne destituunt. at
rationem temporalium ab eis exigunt.

Ad interdictam ecclesiam si venerint: non
nisi semel in anno ad ecclesiasticū officium ad-
mittuntor. nec tunc ibi defunctorum corpora
sepeliuntor.

Confratres eorum qui non omnino se eis de-
uouere ab ordinariorū potestate ne eximuntor.

Hæc illi obseruato. Alioquin ecclesiæ in quibus contrà præsumpsint interdicto subiacente, & quod secus faxint inritum esto.

Hospitalarii quoque qui pro legendis eleemo- ^{11. Thar.}synis falsos cruce signatos mittunt exhortationis officio interdicuntur. Misi si laici erūt: excommunicantur. si clerici: officio beneficio nõ obstante priuilegio vel adpellatione suspenduntur. Qui in polluta ecclesia ante reconciliationẽ celebrabunt eadem pœna puniuntur. Presbyteri ab episcopis suis suspensi, & per dictos fratres ad officia sua restituti in eandem sententiam reducuntur. Benefici eorum, qui nõ se ad eos omnino transtulerint, exempti à diœcesano ne sunt.

Vnde quandiu huiusmodi fratres in domibus suis moram traxint, ad episcopalia iura tenentur. ^{12. Quidã}

Immo & exemptus à diœcesano ratione certæ ecclesiæ, si alteram ecclesiam habet, ratione ^{16. Cum ea} eius ecclesiæ diœcesano subiaceo. ^{pella.}

Denique per priuilegium exemptionis monasterio concessæ membra ex eo dependentia exempta ne censentur. ^{17. Ex ore,}

Quid quod religiosi, queis à sede apo. concessum erit, vt ecclesias suas possint in proprios vsus conuortere, decedentibus earum personis earundem possessionem autoritate episcopi, non propria (ni priuilegio nominatim aliter cautum fiet) ingrediuntur. ^{19. Pasto-}

In oratorijs autem priuatis religiosi etiam exempti campanas ne habent. si faxint. per episcopũ ^{10. Patern-}tibus.

De priu. & excess. priuil.

cenfura canonica cohercentor.

5. Ad
hac.

Iidem si excommunicatos in cœmeterio sepelierint: eos extumulanto. ni facient: hoc epi-

24. Vt pri
uilegia.

scopus facito.

25. Quod
nonnullis.

Quod si priuilegium eis indultum erit, vt possint interditi tempore confratres suos sepelire: de iis confratribus, qui licet in seculo maneat, mutato tamen habitu seculari se illis obtulerint, vel de iis qui bona sua retento vsufructu eisdem dederint, intellegitor. Sed & si illis indultum erit, vt ad interdictum locum venientibus aperiantur ecclesiæ, vt ibidem celebrent: in singulis locis singulæ tantùm ecclesiæ aperiuntor.

20. Peti-
stis.

Hodie simili priuilegio omneis episcopi gaudento. hi enim tempore communis interdicti, si prohibiti non erunt, nec in colpa, excommunicatis & interdictis expulsis, ianuisque clusis, nolis non pulsatis, in furuo diuina celebranto.

26. Quan-
to.

Si is, propter cuius delictum positum erit interdictum, illud non seruabit: alii nihilominus seruare tenentor. Sin is non seruabit cuius in fauorem latum erit: secus esto.

Et hæc de interdicto.

21. Quo-
niam.

Priuilegiati vt ab ordinariis excommunicari non possint indirectè ne excommunicantor. Itaque in communicantes eisdem excommunicatio ne profertor. qui faxint debitè castigantor.

Priuilegium tamen huiusmodi monasterio cõlatum vt non possint eius monachi excommunicari de monachis existentibus in monasterio, vel ad ecclesias vtroque iure sibi subiectas de-

stinatis intellegitor.

Priuilegiati verò vt vbique cum altari viatico ^{30. In his.}
diuina celebrare possint hoc etiam sine præla-
torum licentia possunt.

Alioquin priuilegia regulariter ex tenore in- ^{7. Porro.}
dicantur. secundum huc exactè seruantur, me-
tæ ne transfiliuntur.

Itaque solutio census annui quam ecclesia a- ^{8. Recepti-}
postolicæ sedi facit exemptionem ne statim ar- ^{mus.}
guito. Nam si ad iudicium perceptæ libertatis
soluitur; exempta esto. sin ad iudicium perceptæ
protectionis; ne esto.

Nam & clerici, laici ve tamen si se cum omni- ^{18. Ex}
bus rebus suis in protectionem apostolicam re- ^{parte ii.}
ceptos per literas doceant, eius ergo exempti ne
sunt.

Denique ne quis quod sedes apo. alicui certa ^{9. Sane.}
ratione inspecta singulari beneficio indulget si-
bi sua autoritate præsumit.

Ecclesia duplici priuilegio exemptionis mu- ^{14. Cum}
nita licet ex vno allegato succumbat, ad alte- ^{olim. ii.}
rum tamen allegandum restitui valet. quod si
probarit; obtinet. & iam ad professionem fide-
litatis diocesano ne tenetur. Virtute tamen exē-
ptionis absque eiusdem diocesani licentia ec-
clesiam in loco non exempto ne construit. Si
factum erit: episcopali iuri cum fructibus me-
dii temporis addicitor.

Cæterum contenta in priuilegio deperdito ^{12. Cum}
per testes de eius tenore deponentes probantur. ^{olim. i.}
tuncque priuilegii tenor talis esse, qualis in de-
positionibus describitur, decernitor.

De priuilegiis & excessub. priu.

23. *Ex parte.* Nam & innouatio priuilegii ius nouum ne tribuito, sed antiquum conseruare duntaxat intellegitor.
29. *Quia intentionis.* Immo quod plus est priuilegium de decumis noualium nō soluendis decumas noualiū tempore impetrati priuilegii à tertio possessas, si nō expre sim cautum fiet, ne comprehendito.
31. *Dudū.* Sanè quoad priuilegium retentionis decumæ semel nouale semper nouale intellegitor.
33. *Consultationi.* Sic & priuilegium remissionis episcopaliū decumarum per episcopū monasterio indultū nedum ad decumas terrarū illius temporis quo concessum est, sed & ad futuri porrigitor.
22. *Quia circa.* Huiusmodi tamen super non solutione decumarū priuilegiati nō vtētes priuilegio triginta annorū spatio renunciaffe priuilegio intellegitor.
6. *Si de terra.* Hodie ecclesia minore annorū spatio quam quadragenario priuilegium per non vsum ne amittito.
15. *Accedentibus.* In priuilegiis ecclesiarum post Romanam Constantinopolitana primum, Alexandrina sequentem, tertium Antiochena, Hierosolimitana quartum locum obtinento. Propria cuilibet dignitas seruator. harum antistites, quum à Ro. Pōt. pallium acceperint, ipsi & suis suffraganeis pallium largiuntor, professionem fidelitatis pro se, & Ro. ecclesia recipiunt. Crucē ante se ubiq; nisi Romæ, & alibi in præsentia Romani Pont. eiusve legati insigniis apostolicæ dignitatis vtētis deferri faciunt. In omnibus prouinciis eorū iurisdictioni subditis ad eos, cum necessum erit, prouocator, saluis tamen adpellationibus ad se-
23. *Antiqua.*

de apo. interpositis, queis ab omnibus defertor.
 Quod ad cæteras ecclesias spectat, priuilegiū ^{1. Episcopi}
 sedis episcopalis non nisi maioribus, & populo- ^{palsis.}
 sis ciuitatibus tribuitor.

Parisiis, quamuis populose ciuitati, vicinisve ^{28. Super}
 locis in priuilegium & fauorem sacrarum lite- ^{specula.}
 rarum ne quis ius ciuile docere, vel audire præ-
 sumito. qui secus faxit à causarum patrociniis
 excluditor, per episcopum excommunicator.

Alioquin priuilegia laicorū in iudiciis eccle- ^{2. Sicut.}
 sia ne turbato. Illis tamē ecclesiæ præiudicāti-
 bus moderatè resistito, violētōsque coherceto.

Econtra priuilegio clericali insigniti, qui sine ^{27. Ex}
 habitu, & tonsura, laico more viuentes in deli- ^{parte. iii.}
 cto comprehensi erunt, si à laico iudice punian-
 tur, ecclesia equanimiter tolerato.

De purgatione canonica. Tit. 34.

Episcopus parochianum suum infamatum ^{6. Nos in-}
 adcusatore & testibus deficientibus, nisi ab ^{ter.}
 eo adpellabitur, ad purgationem cogito.

Talis diffamatus adcusatorem non habens ter ^{2. Si quis}
 tiō ab episcopo canonicè monitus si non emen ^{presbyter.}
 dabit: ab officio, donec condignè satisfaxit, su-
 spenditor.

Ingenuus seu nobilis in synodo diffamatus si ^{1. Nobilis}
 crimen negabit, & fidelis erit: duodecima inge-
 nuorū manu purgator. Sin antea in crimine de-
 pressus fuit: olli tanquam non ingenuo purga-
 tio indicitor.

Sed & episcopus, si de crimine infamabitur, cō ^{5. Quoties}
 uinci autē non possiet, purgare se certa hominū
 sui ordinis, & abbatum compurgatorum manu

cogitor. Purgatio autem huiusmodi esto. Ipse se non fecisse, purgatores verò se existimare hunc verum dicere iuranto.

12. *Cū in
iuentute* Si tamen infamia non ex probabilibus coniecturis ortum habebit: non nisi volenti & requirenti indicitor.
14. *Accedens.* Deniq; super defectu quoque natalium infamatus, antequam ad sacros promoueat, purgator.
3. *Moniales.* Quid quod & moniales, si libidinis adculentur, & conuinci non possint, canonicè purgantur.
4. *Si quis de gradu.* Si clericus alienę sponsę raptui sese consensisse prodiderit: ab officio repellitor. Sin tantum suspitione laborabit: canonicè purgator.
15. *Cum dilectis.* Nam ita demum si notorium crimen non erit purgatio indicitor. sin erit: condēnatio promulgator. Porrò quandiu coram delegato summi Pont. super aliquo crimine causa pendebit, ordinarius purgationem ne iniungito. Si recepta erit: ne valeto.
10. *Inter sollicitudines.* Per eundem autem ordinarium diffamatus de maximo crimine, donec se purgarit, nedum ab officio, sed & à beneficio suspendi valeto. Ob id ipsum numerus compurgatorum augetur. & quamuis legitima purgatio præstita erit, nihilominus donec scandalum sopiatur purgatus ab officio abstineto, Sin in purgatione succubuerit: officio & beneficio exauthorat⁹ in arctū monasterium ad agendam pœnitentiã detruditor.
16. *Accipimus.* Quod in succumbente diximus ita temperator. Prælatus, exempli gratia, cui de criminibus

infamato indicta est purgatio, iurare se nunquam inlata crimina, maxumè lapsum carnis, admisisse ne cogitor. Sanè & iuramētum huiusmodi quod ab his criminibus immunis fiet, etiam si præstare volet, ne recipitor. sed, quod ea crimina post promotionem suam non patrasit, iurato.

Compurgatores autem, vt diximus, de credulitate tantum iurare tenentor. 13. Detestibus.

Hi fide digni adsumuntor, purgandum non scunto, per iudicem ne deterrentor, vel deterri permittuntor. deficiens in purgatione, vt sepe dictum est, officio beneficio priuator. 7. Cñ P.

Itaque qui quempiam purgaturi sunt personæ vicinæ & honestæ suntor. 11. Cum dilectis.

Quod de purgatorum fide dictum est ita exauditor. Si ab ecclesia tolerantur, & in suis ordinibus ministrantes bonæ famæ sient, nec in iudicio de crimine dānates fuerint: absque maiore indagine admittuntor. 9. Constitutus.

Porrò absolutio super purgatione volgari facta ne teneto. Ea non obstāte adcurator, si prohibet, admittitor. quo non adparente canonica purgatio indicitor. 8. Extusorum.

De Purgatione volgari. Tit. 35.

IT A Q V E generaliter purgatio volgaris seu ferri candentis, seu duelli, aut alia in ecclesia prohibetor. 1. Cura.
2. Significantis.
3. Dilectis.

7. *Olim.* **S**I quis populus episcopum fortè relegauerit, seu, vt dicūt, banniuerit: olli pro iniuria banni in expensas, & damna iuxta iuramentum eiusdem præuia tamen taxatione condemnator.
8. *In nostra.* Cæterùm expensarum, & damnorum restauratio alia atque alia esto. Vnde statutum, seu iuramentum super damnis non repetundis ad expensas ne porrigitor.
9. *Si culpa* De damno autem tenetor si culpa tua, imperitia, seu ignorantia supina, negligentiæve interrogatum erit, aut si aliis inrogantibus opem tulisti, aut occasionem damni diuisti, nisi fortè, vt non accideret, nihil de contingentibus obmisiisti. Item si animal tuum pauperiem faxit, ni dedere noxæ uoles. quod ipsum tamen, si ferū animal erit, nocere solitum, & diligentiam non adhibuisti, ne liceto.
4. *Si laferit.* Horum hæc exempla sunt. Si dimiserit quis iumentum suum vt depascat aliena, & laferit agrum vel vineam: damni æstimationem restituito.
3. *Si bos.* Si bos alienus ab hesternō die aut nudiustertius cornupeta fuerit, & eum dominus eius non custodierit: bouem pro boue reddito, at cadauer integrum accipito.
2. *Si quis aperuerit.* Si quis cisternam aperuerit, nec operuerit, & in eam bos, vel asinus ceciderit: cisternæ dominus pretium iumentū reddito, mortuum autem eius esto.

Si egressus ignis fruges comprehenderit: qui succendit damnum reddito. ^{5. Si egressus}

Si quis domum, vel aream sciens prudens incenderit: sublata & incensa omnia restituito, annos tres pœniteto. ^{6. Si quis domum.}

Si qui rixati fuerint, & alter alterum percussit: olli operas, & impensas in medicos restituito. ^{1. Si rixati.}

De pœnis. Tit. 37.

IN causis pecuniariis victus victori (ni pro absente sententia feretur) pro temeritatis pœna in expensas condemnator. ^{4. Calumniam.}

Litigator autem temere aduersus adsertionem iudicis prorumpens arbitrio superioris dignè punitor. ^{11. Diligentius.}

In conuentionalibus autem pœnis hæc seruantor.

Pœnam conuentionalem vtrinque promissam, si vterque contrahentium aduersus contractum venerit, neuter petere valet. ^{7. Constitutus.}

Sed & ecclesiasticæ personæ aliis ecclesiasticis ad certam quantitatem certa die soluendam sub pœna obligatæ si intra terminum maiorem partem soluerint, vt tantum modicum quid desit: eo soluto à pœna liberantor. ^{9. Suam.}

In criminalibus autem hæc posita funto.

Quæ sæpe admittuntur peccata sæpe puniuntor. ^{1. Ea quæ}

Pro quibus corrigendis prælati pœnâ pecuniariâ ne extorqueto, psonasve p annua exactione suspendunto, aut ecclesias interdico. ^{3. Licet.} Sic nec

denarios à vicariis, vt eos in ecclesiis cātare permittant, exigunt. hæc & talia qui præsumptiua censura eccle. coercentor.

2. *Presbyteri.*

Si tamen cum interfectore presbyteri transactum erit: compositio partim episcopo, partim ecclesiæ cui præfuit addicitor.

10. *Ad aures.*

Occidentes autem prælatum feudis, & beneficiis quæ ab ecclesia habebant priuantor, nec eis, eorūve hæredibus restituuntor, seu de nouo alia conferuntor.

12. *In quibusdam.*

Itaque patroni, aduocati, vicedomini plus quàm iura permittunt in ecclesiis sibi vendicantes censura eccle. coercentor. Quod si & prælatum, vel clericum ecclesiæ per se, vel alios occiderint, mutilauerint: quod habent ab ecclesia perduntor. de iis nihil ad hæredes peruenit. hi ad quartam vsque genesin in collegium clericorum ne admittuntor, nève in monasteriis præficiuntor.

13. *Græcè.*

Sic & qui diu in excommunicatione mansit, cum hæreseos suspectus fiet, vt iuri pareat, monetor. ni faxit: ecclesiæ, in quibus ius aliquod habet, ab eius debito absoluuntor. fideles eius, quamdiu in excommunicatione perstiterit, ab eius fidelitatis iuramento penitus absoluti denunciantor.

8. *Super hi.*

Clericus verò, qui ob id tantum, quòd variauerat, & vacillauerat, captus & detentus fuit, infamiam ne incurritor.

6. *Tuc.*

Sin in latrocinis, vel aliis magnis sceleribus deprensus erit: à suis ordinibus degradatus in arctum monasteriū ad agendam pœnitentiā detruditor.

Sed & si cōsilio, auxilio, vel fauore conflictui ^{5. Quod}
operam dederit sacerdos: pœna depositio esto. ^{in dubiū.}

De pœnitentiis, & Remissionibus. Tit. 38.

De pœnitentiis.

QVILIBET capax semel in anno proprio ^{12. Omnis}
sacerdoti, alterive de eius licentia de-
bitè confiteri, iniunctam pœnitentiam adim-
plere, & eucharistiã in paschatis recipere co-
gitor. Circa quem sacerdos prudenter se habe-
to, anquirito, consulito. Eum verbo, signo, aliã-
ve ne prodito. Si faxit: deponitor, & in monaste-
rium perpetuò pœniture detruditor.

Episcopi autem, superiores alii, ac minores ^{16. Ne pro}
prælati si exempti erunt sine licentia superioris ^{dilatione.}
elégere sibi confessarium valento.

Quod ad abbatissas pertinet, monialium cõ- ^{10. Nova.}
fessionem audire, vt & eas benedicere, prædica-
re ne præsumunto.

Quod ad medicos spectat, illi ab infirmis ac- ^{13. Cum}
citi eos protinus ad confitendum inducunto. ^{infirmas}
qui secus faxint donec satisfaxint ingressu ec-
clesiæ arcentor. Sed nec eis quicquam pro salu-
te corporis quod pugnet animę saluti sub pœna
anathematis persuadento. A deo animę morien-
tium ratio habetor.

Nam & tempore generalis interdicti morien- ^{11. Quos}
tibus pœnitentia, & synaxis ne negator. Cleri- ^{in te.}
cis quoque qui interdictum seruassint morien-

tibus ecclesiastica sepultura, absque tamen vllis solēnibus, conceditor. Eodem tempore in cōuētualibus ecclesiis clerici bini, trinive, clam, exclusis excludendis, & submissè horas legunt. Planè cruce signatis, ac peregrinis, quum postulabunt, pœnitentia iniungitor.

1. *Manifesta.*

Manifesta peccata correctione occulta ne purgantur.

7. *Questum.*

At occultis peccatoribus, veluti sacerdotibus Græcis filiorum obpressionem procurantibus, studiosève negligētibus grauior quidem quam laicis, at non publica pœnitentia imponitor, sed & ab altaris officio perpetuò abstinento. Sin ex incuria factum erit, & itidē occultum: arbitraria quoque indicitor, verum ab officio dūtata ad tempus abstinento.

5. *Quod quidam.*

Pœnitentia eius, qui confitendo adserit se abstineri non posse, quamuis non vera recipitor, at ei salubre consilium, & crebræ admonitiones exhibentur.

9. *Officij.*

Sed & mulieris confessio, quæ, ne mariti hereditas aliis cederet, sibi se partum callidè subposuisse ait, licet viro rem aperire nolit, quemadmodum & eius, quæ se ex adulterio prolem suscepisse fatetur, ne refutator. Ei competens satisfactio discretè iniungitor.

3. *Significavit.*

Ei, qui se, quamuis suam, & ecclesiæ libertatem defendendo, modum excessisse timet, consideratis facti circumstantiis arbitraria pœnitentia discretè indicitor. per eam ne is, vel alii ab obsequio ecclesiæ reuocentur, caueter.

8. *Deus qui.*

Sic & qui neochristianis pœnitentiam in-

dicit, eam iuxta pœnitentis contritionem, personam, admissum, & id genus peristases prudenter arbitrator. Eos paulatim in fide instruito, exomologeseos formam, dominicam orationem, & symbolum diligenter edoceto, cœsuetis festiuitatibus, vt & in mortis articulo, synaxin eis tribuito.

Eius verò qui presbyterum occiderit duodecim annorum pœnitentia esto. Conuictus vique ad extremum vitę diem militię cingulo caret, absque spe coniugii maneto. 2. Quę presbyterum.

Quod si aliqui huiusmodi pœnitentium teneantur ex pœnitentia aliquot diebus in pane & aqua ieiunare: deficiente pane aliis cibariis, modo non ad delicias, sed ad sustentationem, vtuntur. 6. Licet.

Et Remissionibus.

REMISSIONES seu indulgentiæ quæ per prælatos conceduntur non nisi subditis profunto. 4. Quod autem.

Indulgentiarum autem quæstores sine apostolicis vel diœcesanorum literis ne admittuntur. & tunc nil præter id quod in eisdem continetur proponunt. modesti sunt. locis inhonestis, & sumptuosis expensis abstinento. ne falsæ religionis habitū gestent cauento. Porro indulgentiæ in dedicatione basilicæ vltra annum, in anniuersario dedicationis vltra quadraginta dies ne conceduntur. Sed & quæ pro aliis quibuscunque causis concedentur ad morem apo- 14. Cum ex eo.

De Sententia excommun.

15. *Nostro* stolicarum intra eum terminum consistunt, Itaque etiam quas per prouinciam suam concedet Archiepiscopus eum modum ne excedito.

De Sententia excommunicationis. Tit. 39.

N V N C de excommunicatione extremo ecclesie remedio tractator. in qua hoc primum theorema esto.

48. *Sacro* Nullus aliquem, nisi canonica monitione premissa, & testibus presentibus, excommunicato. Qui secus faxit, etiam si iusta fuerit excommunicandi occasio, ingressu ecclesie per mensam interdictus esto, & alia, si opus sit, pena multator. Sed nec ad id absque manifesta & rationabili causa procedito. alioquin grauatus superiorem adito, qui eum, si fieri potest, ad excommunicatorem absoluendum amandato. Si non potest: recepta cautione absoluito, excommunicatorem ad id quod interest iniuste excommunicato condemnato, & aliis pro culpa punito. Sin perperam conquestus erit excommunicatus: nisi eum probabilis error excuset, pro superioris quoque arbitrio punitor. & super eo pro quo excommunicatus est satisfacere recepta cautione compellitor, aut usque ad satisfactionem in pristina sententiam reducitor. Quod si iudex errorem agnosces sententiam reuocare paratus est, pars autem appellat: ne deferto. Si tamen talis error fiet de quo merito dubitari possiet: non nisi recepta cautione excommunicatum absoluito, & ita prescribitur.

prescriptæ pœnæ eximitur. At, ne dolo malo in alterius damnum errorem mentiatur, caueto.

Quod si ab episcopo excommunicatus ad Metropolitanum adpellat, seque post legitime interpositam adpellationem excommunicatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem patenter expressum proponit: ad intentionem suam probandam, etiam si absolutionem non petat, admittitur. interim tamen, donec de ea constabit, in aliis euitator. Sin aliud proponet: non nisi prius absolutus auditor. Quod si à Metropolitano absolui petet: is eum absoluto. Si tamen suffraganeo deferre volt: olli, vt mox diximus, absoluum remittito. qui nisi facere volet, eum canonicè absoluto, causam audito, terminato. Verùm si eum suffraganeus pro manifesto excessu excommunicasset (ni requisitus absolutionem maliciosè denegabit) Metropolitanus ne absoluto.

Alioquin regulariter cum de viribus sententiæ dubitatur absolutio ad cautelam præstito solemniiuramento conceditur.

Excommunicatus enim vel suspensus non nisi iuramento præstito absoluitur. Si tamen ad iurandum induci non possit: consideratis locorum & temporum peristasis feueritati detrahitor, & is cum simplici seu manuali promissione recipitor.

Nam & Ro. ecclesiæ, quotiens literis absolutionem excommunicati delegat, clausulam præstandæ cautionis parendi mandatis ecclesiæ in-

108 De sententia excommunic.

ferere mos esto.

10. Ex te-
nore.

Itaque exempli gratia qui pro violenta in clericum manuum iniectione excommunicatus absoluitur, ei, ne deinceps in clericum, monachum, conuorsum tale quid admittat (nisi se defendendo, aut de mandato superioris, aut ratione praelationis, aut inagisterii, aut societatis) sub virtute iuramenti præcipitor.

27. Cum
pro causa

Quod si erit duplici ex causa excommunicatus: si alteram tantum in literis absolutionis expresserit, excommunicatus maneto, & pro altera ecclesiæ satisfacere cogitor.

42. Offi-
cij.

Sic & si quis propter plures excessus à pluribus praelatis suis excommunicatus vnum tantum adeat cui satisfacere vult: ei veritatem subprementi absolutio subrepta ne prodesto. Idcirco rem intelligens eum ne absoluito, Is vt prius vitator.

39. Sicut.

Generaliter enim donec de absolutione legitime docuesit excommunicatus semper vitator.

41. Si ali-
quando.

Sed nec si Ro. pontifex excommunicatum à sede apo. literis suis salutabit eum idcirco absoluisse probator, ideóque adhuc vitator.

21. A
nobis. i.

In cæteris praelatis à Ro. pontifice hoc seruatur. Quantumuis generaliter lata excommunicatio solos subditos proferentis (nisi plus contulerit delegantis auctoritas) ligato.

59. Si quæ

Excommunicatio autem ita simpliciter lata de maiori exauditor.

55. Si con-
cubina.

Denique si concubinæ publicæ clericorum excommunicentur; clerici quoque post la-

tam sententiam eis in crimine participantes eadem excommunicatione id est maiore obstricti sunt.

Qui enim excommunicato scienter in crimine communicat simpliciter excommunicatus esto: ab excommunicante, si commodè possiet, idque cum iuramento, absoluitur. Sin extra crimen communicasset, ut in oratione, osculo, conuictu: certè, cum minore tantum excommunicatus fiet, à simplici sacerdote etiam sine iuramento soluitur.

In ea hoc seruatur. Potestas duobus conlata ut se ab excommunicatione minore, si eam incurrerint, inuicem absoluant utroque excommunicato ne exspirato.

Item, ut ad maiorem redeamus, clerici, qui excommunicatis à Rom. pont. scienter & sponte participassint, eosve in officiis recepserint, eadem cum eis excommunicatione inuoluuntur. Ad sedem apost. cum diocesani literis absoluenti allegantur.

Generaliter enim omnes etiam priuilegiati excommunicatos vitare tenentur, sicut & si manus ipsi violentas in clericos iniecerint ut excommunicati vitantur.

Vnde si quem in canonem incidisse publica fama erit: illi, nisi se arbitrio episcopi purgauerit, aut ad cautelam absolutus fuerit, nec episcopus, nec alius communicato.

Immo licet iam iam ecclesiæ mandato stare iurasset, antequam reapse absolutus

De Sententia excommunic

fiet, ne communicator.

θεμα. fi. Et si cum clerico verberato composuerit verberator, ni tamen ecclesiae quam offendit satisfaxit, ei ne communicator.

30. Quod in dubiis. Excommunicato ergo, licet ecclesiae mandato stare iuravit, donec absolutus erit, ne communicator.

θεμα. nullus. eius seq. Eius sane nullus praeter personas à Gregorio exceptas communicare tenetur, aliàs excommunicator. Immo si excommunicatus cum participibus suis innodatus erit, communicas quoque simpliciter excommunicatus esto.

31. Inter alia. Quod autem diximus ut nullus praeter personas constitutione Gregoriana exceptas communicare teneatur ita exauditor. Qui prius erant excommunicato ad obsequium familiare obligati illi communicare tenentur, reliqui, nisi urgente necessitate ne tenentur. At utriusque in eo cuius ergo excommunicatus quis est, puta in crimine, ne communicanto.

34. Si vere. Si quis verò operas suas tibi locarit, eiusque partem mercedis solueris, quem postea excommunicatum esse noris, nec is ad satisfaciendum petendamve absolutionem induci poterit: tu in exigendis operis cum eo communicare valet. Nam et impunè debitum ab excommunicato exigitor, recipitor.

43. Respo. so. Fortiori ratione excommunicatis et interdictis verbum dei liberè praedicator. Immo generalis interdicti tempore sicut baptismus, sic & confirmatio licitè conceditor.

57. Permittimus. Quid quod ecclesiarum ministris semel in

hebdomade interdicti tempore nolis non pulsatis, submissa voce, clusis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis missam causam conficiendam Eucharistiæ morientibus non negandam celebrare permittitor.

Atque adeo prædicatores, maxime si aliis sustentari non possint, elemosynas ab excommunicatis & aliis aliena bona detinentibus licite recipiunt.

54. Cum voluntate.

θεμα. prædicatores.

In prin.

Sed & qui excōmunicato in iis quæ ad absolutionem vel aliis ad animæ salutem pertinet in loquutione participat, licet alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat, excōmunicatus ne esto.

His casibus exceptis qui quempiam nõ euitarit, sicut & qui non præmonuerit, excommunicationem ei ne obiicito.

46. In presentia.

Quinimo excommunicatus propter participationem cum excommunicato, quamuis eum postea auersetur & expugnet, antequam tamen reapse absolutus erit, pro absoluto ne habetor. Si prius etiam in huiusmodi expugnatione morietur: oblationes pro eo ne recipiuntor, neve orator. Certè si de viuentis poenitentia per euidencia signa constiterit: defunctus absoluitor.

38. Sacris

Mortuus enim excommunicatus, quantumuis poenitens decesserit, pro absoluto ab ecclesia ne habetor. At si in moriente poenitentia signa adparuerint: etiam post mortem ab eo à quo inter viuos absoluendus erat canonica forma absoluitor. hæredes, ut pro eo satisfaciant, canonica censura coguntor.

28. A nobis. ij.

De sententia excommunic.

44. In-
quisitio-
ne.

Quod si alter coniugum debitum reddere sub pœna anathematis iussus fiet, & impedimentum matrimonii certò sciat: debitum certè ne reddito, excommunicationem potius patitor. Sin tantùm credat: si leui & temeraria credulitate, ea deposita consilio pastoris debitum reddito, exigit. Si verò probabili & discreta, quamuis non euidèti & manifesta: debitum quidem reddito, at ne exigit.

5. Nò du-
bium.

Nunc de excommunicatis à canone tractator. Itaque qui violentas manus in clericos, canonicos, aut cuiuslibet religionis conuorsos iniiciunt excōmunicati sunt. ab alio quàm à Ro. pontifice non nisi morientes soluantur.

6. Mulie-
res.

Nedum autem qui percussit, sed & qui auctoritatem præstiterit, mandauitve in cano-

6e. *µx. fi.*

nem incidito.

47. Quã
tæ.

Immo quoad violentam manuum in clericos iniectioem facientes & consentientes pari pœna plectuntur. Qui enim manifesto facinori, cum possunt, desinunt obuiare, delinquentibus fauere intelleguntur.

7. Porro.

Denique qui tale quid faxit, etiam si delictum occultum erit, ab alio quàm à Ro. pontifice sine eius mandato ne absoluitur.

14. Cum
nò ab ho-
mine in
prim.

Vnde qui in canonem incidit, licet necdum denūciatus, ni occultus fiet, vitator. Nam si occultus: priuatim solùm à te vitator.

9. Paro-
chianos.

Alioquin diœcesani parochianos suos, qui in monachos, vel conuorsos violentas manus iniecerint, sublata adpellatione excommuni-

catos nuncianto, &, donec læsis satisfaxint,
& Rom. Pontifici se præsentassint, vitari faci-
ciunto.

Clerici autem, qui ei, quem offenderint, fa-^{36. Con-}
tisfacere volent, ne corpora sua, quamuis ^{tingit.}
mos patrius erit, percussionibus sponte sub-
ponunto. Canon enim non tam in fauorem
clerici quàm cleri promulgatus esto. qui secus
faxit excommunicator. Cæterùm iniuriam pas-
so competenter satisfacito.

Porrò qui in canonem incidit, licet ei, cui ^{58. Quæ-}
inrogata est iniuria, satisfaxit, non tamen ali-^{uis.}
ter quàm per Rom. Pontificem, eiùsve le-
gatum absoluitor. At mortis articulus, infir-
mitas, inimicitia, inopia, puerilis, & senilis
ætas, sexus fragilitas, aliave corporis impo-
tentia, denique quodlibet canonicum impedi-
mentum excipiuntor. Qui tamen temporario
laborabunt impedimento, demptis pueris, illis,
yt eo cessante sedem apost. adeant, sub debito
iuramenti iniungitor.

Pueros non immeritò excipimus. Cum ^{60. Puc-}
enim ob defectum ætatis, in qua admissus fuit ^{ris.}
excessus, temperandus fiet rigor, eos, si in
canonem inciderint, seu ante, seu post pu-
bertatem absolui postulent, episcopus ab-
soluito.

Serui verò qui in clericum manus iniece-^{37. Rela-}
rint violentas sedem apost. absoluendi adeunto. ^{tum.}
Si tamen hoc in fraudem dominorum faxint,
aut infontes domini huius peregrinationis causa

De Sententia excommunic.

grauē damnum incurrēt, & excessus enormis non erit: per episcopum absoluuntur. at in compensationem laboris, quem subituri erant, aliis eis satisfactio indicitor.

24. *Vniuersitatis.* Prælatus quoque faciens etiam discipline causa clericum per laicum percuti cum laico excommunicatus esto. vterque absolutionem à Ro. antistite quærito.

29. *Nuper in priu.* Nam & detinens clericum in publica priuata custodia, etiam sine læsione, vel in vincula detrudens excommunicatus esto.

35. *Vt fama.* Prælati tamen clericos incongruibileis qui in monasteriis tutè detineri non poterūt, cum canonicè condemnati erunt, arctæ custodię mancipari faciunt. Sed & eos laici ex prælatorum mandato citra metum excommunicationis ad iudicium violenter, si opus sit, trahunt. violentia tamen non ampliùs, quàm defensio, vel clericorum rebellio exiget, se extendit.

25. *In audientia.* Denique clerici qui relicto habitu clericali arma tractantes à prælati suis tertium communi ea non deposuerint, si iniuriam acceperint, priuilegio clericorum ne iuuantur.

45. *Contra iugit. ij.* Itaque si tales trina monitione contempta se non emendasint: immunitatis, quę pro clericorum tutela, & laicorum coercenda violentia instituta est, extorres sunt.

14. *Cū nō ab homine θεμα. f.* Vnde qui clericum occiderit contempto clericali habitu sæuis se immiscentem in canonem ne incidit. olli tamen paulò durior, quàm si laicum occidisset, pœnitentia indicitor.

Et qui sacerdotem interfecerint cum armis ^{23. Perpen-}
 seditionem facientem, & iniuriam inferentem, ^{dimus.}
 sedem apo. absolutionis ergo adire ne coguntor.
 dioecesanus pro meritis personarum competen-
 tem illis poenitentiam iniungito.

Nam & qui clericum nutrientem comam per- ^{4. Si ve-}
 cussit, modo clericum ignorasset, in canone ne ^{ro. si.}
 incidito. Ignorantiam autem, si dubia erit, iura-
 mento probato. quod nisi prestare volet, interim
 ut excommunicatus vitator.

Sacerdos quoque regulari diuina turbante extra ^{16. Venies}
 ecclesiam vi eiciens excommunicatus ne esto,
 nec vitator.

Si qui enim officium in ecclesia habentes, aliiue ^{54. Cum}
 seniores clerici zelo deuotionis pueros, aut a- ^{voluntate}
 dultos in minoribus ordinibus constitutos diui ^{θεμα. f.}
 na turbantes, vel prelati, magistrive subditos, vel
 scholares correctionis gratia leuiter percussint:
 excommunicati ne sunt. De iis qui familiares
 suos, aut propinquos conrexint idem esto.

Itaque nedum impubes qui clericum percuf- ^{1. Super}
 ferit, sed etiam pubes qui ioco, disciplineve gra ^{eo. 1.}
 tia, ad sedem apo. ne mittitor, sin ex odio, ito.

Planè hostiarius qui clericum non grauitur vol ^{3. Si vero.}
 nerasset per episcopum absoluitor. Officialis ^{i.}
 autem qui sciens prudens in clericum manus
 iniecit Ro. pontificem adito. Qui vero vim vi
 repellendo clericum percutit nec excommuni-
 catus esto. Qui in eum cum vxore, matre, soro-
 re, filia turpiter inuentum manus violentas mi-
 serit Ro. pontificem adire ne compellitor. Sin
 cum remotiore: immunis ne esto.

De sententia excommunic.

2. *Monachi.*

Monachi canonicive regularis si se intuem in clauſtro percussint: Romam ne mittuntor, abbatis disciplinæ subduntor. ni sufficiet: episcopi prouidentia adhibetor.

50. *Canonica.*

Hoc ipsum & ad fratres hospitalis Hierosolymitani extenditor. quos prior eorū, qui presbyter esse debet, ni maioris prouidentia requirunda fiet, absoluito.

32. *Cum illorum.*

Quod si excommunicatus à canone sciens ordines recepſit, & secularis est: deponitor. Sin facti vel iuris ignorantia: cum eo solus Ro. episcopus dispensato. At si clauſtralis id ipsum faxit, & sciens: ab exequutione suscepti ordinis suspenditor. Alioquin abbas cum eo (ni graue factum erit, aut qui faxit adeo adultus & discretus erit, vt probabilis non fiet ignorantia) dispensato. Nam & tales, cum scilicet excessus eorum enor- mis non est, modò ne in episcopum, abbatem, clericumve secularē violenta manus iniecta sit, praelati proprii absoluunt. Sed & si clauſtralis in alterius clauſtri regularem manum immiserit: per abbatem proprium & eius qui iniuriam passus est absoluitor.

33. *De monialibus.*

Moniales autem, si vel inuicem, vel in conuorsos, conuorsasve suas, aut clericos manus iniecerint, per episcopum absoluuntor.

6. *Mulieres in brin.*

Cæteræ quoque mulieres, aliive non sui iuris si clericum percussint, per episcopum absoluuntor. Sed & si qui delictiores erunt, vt ad sedem apost. iter facere non valeant: hoc Ro. pontifici intimator. hi secundum eius consilium de commissio conriguntor.

In summa: mulieres, senes, infirmi, mutilati à ^{13. Ea non} canone excommunicati, cum parti satisfaxint, ^{scitur.} per episcopum absolui valent. Infirmis tamen, vt restituti valetudini Romanam ecclesiam e- iusve legatum adeant, iniungitor. Alii seu paupe res, seu diuites illuc accedunt.

Sed & si quis à canone excommunicatus ob ^{11. Dece-} capitaleis inimicitias aliásve iustas causas ab iti- ^{tero.} nere excusetur: hunc episcopus absoluito, at ei, vt impedimento cessante mox Rom. præfulem adeat, sub iuramento iniungito.

Et generaliter excommunicatus à canone qui ^{26. Quod} curiam adire non potest excusator, at oportuni- ^{de his.} tate concessa adito.

Eos tamen qui in canonem inciderint legati ^{20. Ad} quoque à latere etiam absque speciali mandato ^{eminentiã} liberè absoluunt.

Immo & de iis absoluendis qui clericis non e- ^{17. Perue-} normem sed leuem iniuriam inrogarunt episco- ^{nit} pi arbitrio committitor.

Alioquin qui temerarias manus in clericos in- ^{19. Tna} iecerint, vt & incendiarii post poblicationem ^{nos.} ad sedem apo. absoluendi mittuntur.

Sed & qui ecclesias effregerint, spoliarint ex- ^{22. Con-} communicati nunciantor. donec satisfaxint, & ^{questi.} cum diæcesani literis Ro. pontificem adierint, vitantor.

Item qui statuta contra libertatem ecclesiæ ^{49. No-} facta seruari fecerint, vt & hæretici omnes fau- ^{uerit.} torésve eorū ni ea de capitularib⁹ quæ vocât in- tra trimestre deleri curét, necnō statuarii, scrib- tores, potestates, consules, rectores, & consiliarii

De verborum significatione.

locorum vbi statuta huiusmodi deinceps edita fuerint, & qui secundum ea iudicare praesumpserint, vel in publicam formam scribere, excommunicati sunt.

53. *Graue* Sed & iidem statuarii clientelis seu feudis, si quae ab ecclesia tenent, priuati nunciantor.

De verborum significatione.

Tit. 40.

6. *Intelligentia.* Intellegentia dictorum ex causis dicendi adsumitur. Nec enim sermoni res, sed rei sermo subiicitur.

8. *Propterea.* Idcirco si quid interpretandum erit: non verbum ex verbo, sed sensus ex sensu transfertor.

7. *Nihil.* Caeterum vbi eadem dicuntur narrandi diuersitas nihil obesto.

Nunc ad particularem vocum significationem descenditor.

2. *Na & rex.* Et primum quidem in literis sacris patrum appellatione ascendentes omnes exaudiuntor.

3. *Nam & ego.* Ibidem is etiam quem frater praecessit, qui mox natus mortuus est, vnigenitus accipitor.

5. *Ioseph.* Primogenitus autem apud Matheum, non quem fratres sequuntur, sed qui primo fuit natus, esto.

4. *Quod dicitur.* Apud eundem vox (ANTE QUAM CONVENIRENT) non eos postea convenisse, sed quod factum non sit ostenditor.

10. *Forum* Forum (vt ad secularia descendamus) locus exercendarum litium esto, & a fando, aut Foroneo rege dicitur, idque causa, lege, iudicio constato. Causa, quae a casu descendit, indiscussi negotii

materia adpellator. quę dū proponitur, causa, dū discutitur, iudiciū, dum finitur, iusticia esto. Iudiciū quasi iuris dictio, iusticia quasi iuris status vocator. Iudicium autē olim inquisitionē vocatū indubiū esto. vnde & prepositi iudiciorū quę stores seu quęstores dicti existuntor. Negotium modò actum alicuius rei, modò causę actionem, seu iurgium litis significato. Negociatio autem ad commercia refertor. Iurgiū quasi iuris garrum, lis à limitis contentione nomen sumito.

Lis autem mota vbi primū contestata fuerit accipitor. 30. Ex parte si.

Causa argumento aut probatione constato. Argumentum, quod quasi argutē inuentū dicitur, in inuestigatione, probatio autem in testibus & tabulis consistito. In omni negotio iudex, adusator, reus, testes quæruntor. Iudex quasi ius dicens, seu iure disceptans dicitur. Iure disceptare iustē iudicare esto. 10. θεμ. Causa.

Ius enim à iustē possidendo dicitur. Nā quod iustē hoc iure possidetur. hoc autem iustē quod bene. quod verò malè alienum esto. Sed & qui vel suis malè vtitur, vel aliena præsumit, is malè possideto. 12. Ius dictum est.

Adusator quasi causator, reus à re quę petitur nūcupator. Testes antiqui superstites, quòd super statu causę producerentur, dicti sunt. hi conditione, natura, vita considerantor. 10. θεμ. Accusator.

Pactum inter partes conueniens scribura legibus ac moribus comprobata, quasi ex pacto factum, dicitur. 11. Pactum.

De verborum significatione.

9. *Quam-
uis.*

Quamuis omnes qui præsumunt rite præpositi vocentur, vsu tamen hi qui quandam super alio prioratus curam gerunt præpositi dicuntur.

1. *Inno-
te.*

Nouale ager nunc primū proscissus adpellatur.

21. *Quid
per nouale*

Itaque licet aliàs nouale terra sit exarata quæ anno cessat, apud nos tamen, cum de indulgentia super noualibus piis locis à summis pontificibus concessa tractatur, nouale ager de nouo ad cultum redactus, quem aliquando cultum fuisse non exstat hominum memoria, quique prius nullum parochio, vel modicum fructum adferrebat, intellegitur.

13. *Causa
carpensis.*

Oblationes, quæcunque de propriis & licitis rebus à fidelibus ecclesiæ offeruntur, adpellantur.

29. *Cum
inter.*

Idcirco quæcunque ad ecclesiam, aut ad sacerdotis domum certis festis manium ergo mittuntur, portantur, quæ in cœmilio ponuntur, quæ ante crucem, & in missa trinitatis, aut pro despo-
fatis dantur, item lampades cum oleo quæ offeruntur, quæ venuncio traduntur qui per ecclesiæ parochiam ad talia recipiunda destinatur, sed & primitiæ, decumæ, mortuaria, quæque pro septimis, trigenimis, anniuersariis obueniunt, panes quoque, legatæve pia defunctorum oblationum nomine continentur.

31. *Ex par
te. iii.*

Super quibus piis defunctorum legatis si quid forte legatus sciscat, veluti tertiam partem episcopo dari: certè de ornamentis ecclesiasticis, de luminaribus, de iis quæ in reparatione fabricæ, quæve pro anniuersario, septimo, trigenimo, vigenimo faciendis dantur, aut quæ personis specialiter (præterquam si intuitu ecclesiæ) legantur.

tur, ne intellegitor.

Si verò summus pont. alicui absenti canonico ^{16. Olim.} præbendum quod tantum residentibus de communi confertur, sicut vni ex aliis, de communibus prouentibus, & manualia beneficia dari mādēt: eius mens, vt præbendum quod tantum residentibus in victu & vestitu de communi confertur plenè ei sicut vni ex aliis residentibus confertur, esto. Nam & principum beneficia largis sumam interpretationem accipiunt.

Vnde si idem pont. alicui episcopo ad luenda ^{32. Tuo.} fortè sua debita indulserit, vt fructus beneficiorum in diœcesi sua vacaturorum ad tempus retineat: generali beneficiorum nomine præbenda quoque & alia maiora beneficia continentur.

Item si episcopo indulserit, vt ordinatio rerum ^{18. C. trib.} clericorum intestatò decedentium in eius dispositione permaneat: clericorum adpellatione etiã canonici comprehenduntur.

Si autem delegatis scribserit, vt canonicorum & ^{33. Trans-} præbendorum alicuius ecclesiæ statutum numerum ^{missæ.} iuxta facultates ecclesiæ moderentur: moderationis verbum deminutionem non incrementum contineto. Et quamuis à tempore statuti numeri oppidò auctæ sint facultates, numerum in antiquo statu dimittuto, augmentum in utilitatè ecclesiæ, donec delegas aliter disposuerit, cõuertuto.

Sed & si alicui reo indulserit, qui propter ab- ^{28. Dile-} sentiam actoris possessionem recuperare non ^{cto.} potest, vt ei lapsus anni nõ obfit: hoc sine præiudicio iuris alieni iam quæsiti querendive, & ita secundum ius commune exauditor.

De verborum significatione.

25. *Ab-*
bate. Alioquin verba priuilegiorum ita semper exaudiuntor, vt aliquid priuum & speciale adferant, vt denique non obscura vel captiosa, sed certa & manifesta sient. Vnde si quid Ro. pontifex aliquibus indulserit iuxta, seu secundum præteriti temporis morem: adiectio hæc causatiuè, quod vocant, non cōditionaliter accipitor.

17. *Cū in*
partibus. Quod si aliquibus indulserit, vt cum generale interdictum terræ fuerit, eis liceat ianuis cluis, exclusis excommunicatis & interdictis, nolis nō pulsatis, subpressa voce diuina celebrare: ceterè nomine terræ nedum regnum, vel prouincia, sed & castrum, & villa intellegitor.

22. *Vene-*
rabili. Matricis autem ecclesiæ nomine cathedralis non Romana significator.

19. *Cum*
clerici. Quod si quis ecclesiæ & prælato obedire iurari: ecclesiæ adpellatione non totius diocesis clerus, sed capitulum cathedralis ecclesiæ denotator. Is tamen, qui ita iurari, episcopo, tãquam capiti, principaliter obligator.

27. *Novi*
mus. Quod autem dicitur clericum per ecclesiasticum iudicem degradatum seculari tradi curiæ puniendum, hoc ita exauditor. Is qui capital id est graue crimen admiserit ab ecclesiastico foro per sententiam proiicitor, eius degradatio præsentem seculari potestate celebrator, cui mox, vt eum in forum suum recipiat, pronunciator, pro eo tamen, vt citra necem circa eum sententiam moderetur, ecclesia interuenito.

15. *In his.* Porrò iudex cū sententiam dicet quamuis condemnationis, vel absolutionis verbo non vtatur, sed statuendi, & pronūciandi, quia tamen hæc

hæc rem perfectam indicant, & cum effectu nõ verbo tenus accipiuntur, sententia valeto. Non enim verba, sed voluntas considerator.

Vnde si cui comiti legatus in mandatis ducrit, vt de se conquerentibus secundum eius alteriusve legati, seu iudicis ordinarii, vel delegati arbitrium iusticiam exhibeat: is in omni causa quæ ratione personarum, rerumve ad ecclesiasticum forum pertinet, ac super vniuersis capitulis pro pace seruanda per legatum scitis, vel per sedem apo. suscendis, item viduis, pupillis, orphanis, miserabilibus personis in iudicio ecclesiastico respondere tenetor.

Præterea si eidem pedagia, quæ vocant, guidagia, salinaria interdixerit: ea esse quæ non adparent imperatorum, regum, conciliivæ lateranensis autoritate concessa, vel ex immemoriali consuetudine introducta, intelleguntor.

Si denique manifestos hæreticos exterminare mandasit: hi, qui cõtra catholicam fidem publice prædicant, errorémve profitentur, seu defendunt, vel qui corã prælatis suis hærescos conuicti, confessi, aut sententia damnati sunt, hæretici manifesti suntor.

Nam & offensa, quæ vel confessione nota est, vel probatione, vel euidentia rei quæ nulla tergiversatione celari possit, ea manifesta dicitor.

Offensa autem si manifesta est censura ecclesiastica ratione eius promulgata (ni prius sufficiens præstetur emenda) ne relaxator. Sin dubia, vel si pro contumacia lata scit: cautione standi iuri præstita remittitor.

D

26. Super
quibusdã.

De iur.

fi.

De iur.

Præterea.

In prin.

24. Cum
olim.23. Ex
parte. 1.

De Reg. iuris

20. *Quæ
venit.* Censuræ autem ecclesiasticæ vocabulo non solâ
interdicti, sed & suspensionis, & excommuni-
cationis sententia venit. At catus iudex pro re-
rum, & personarum circumstantiis quam magis
expedire viderit fert.

14. *Quæ
fuit.
θεμα. fi.* Sic pro consuetudine loci festum Mathiæ in
anno bissextili seruatur. quicquid sit tamen
vbique vigilia festo continuatur, in qua, ni
dominicus erit dies, ieiunium celebratur.

In prin. Et, quia res ecclesiasticas tractamus, hoc ad-
ditor. Quamuis de inducendis in vngendo in-
firmo præbyteris scriptum fiet, sacerdos te-
men cum clerico vel etiam solus vngere valet.

De regulis iuris. Tit. 41.

Huius tituli capita, quòd nihil inter se com-
mune habeant, non transposuimus, sed sin-
gula ad singulos titulos reduximus.

Ad tit. de Consue.

1. *Omnia
res.* Per quasunque causas quodlibet nascitur per
easdem dissoluitur.

Tit. de præsumpti.

2. *Estote.* Quæ dubium est, quo animo fiant, ea in melio-
rem partem accipiuntur. De manifestis autem
quæ non possunt bene agier iudicare licet.

Tit. de here.

Vtilius scandalum nasci, quàm veritas relin-
qui permittitor. 3. Qui scã
dalisane-
rit.

Tit. de fer.

Quod lege non licet necessitate licitum esto. 4. Quod
non est.

Tit. de consue.

Quod clam, vi, illicitè introductum est nulla
stabilitate subsistito. 5. Quod
latester.

Tit. de pæn.

In iudiciis à quæstionibus ne occipitor. 6. Cum in
contèpla-
tione.

Tit. de Rapto.

Quicquid in sacris deo rebus, personisvé pec-
catur, vt sacrilegium existumator. 7. Que
multoties.

Tit. de vita & hone. cleri.

Qui quid timore facit, cum non vt debet fa-
ciat, facere ne dicator. 8. Qui ex
timore.

Tit. de pæniten. & Remiss.

Offendens in vno omnium reus esto. 9. Defleat.

10. *Quamvis.* Si lupus incio pastore oues deuorat: is nec-
cusator.

Tit. de simo.

11. *Indignum.* Nemo pro spiritualibus homagium, quod vo-
cant facere cogitor.

F I N I S.